

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

(изборна група: форензика)

ФОРЕНЗИЧКЕ ОСОБЕНОСТИ УВИЂАЈА
КОД КРИВИЧНОГ ДЕЛА ТЕШКОГ УБИСТВА

- специјалистички рад -

МЕНТОР:

Проф. др Младен Милошевић

КАНДИДАТ:

Сеад Дуран 3/15

Београд, 2017.

САДРЖАЈ

УВОД	1
1. АНАЛИЗА ПОЈМА ТЕШКО УБИСТВО	3
1.1. Основни облик убиства и обележја кривичног дела убиство.....	4
1.2. Тешко убиство и његови облици.....	8
1.2.1. Убиство на свиреп или подмукао начин.....	10
1.2.2. Убиство при безобзирном насилничком понашању.....	12
1.2.3. Убиство при чијем извршењу се са умишљајем доводи у опасност живот још неке особе	13
1.2.4. Убиство при вршењу кривичног дела разбојништва и разбојничке крађе	15
1.2.5. Убиство из користољубља, ради извршења или прикривања другог кривичног дела, из безобзирне освете или других ниских побуда	15
1.2.6. Убиство службеног или војног лица при вршењу службене дужности ..	19
1.2.7. Убиство судије, јавног тужиоца, заменика јавног тужиоца или полицијског службеника у вези са вршењем службене дужности и убиство особе која обавља послове од јавног значаја у вези са пословима које то лице обавља.....	20
1.2.8. Убиство детета или бремените жене.....	21
1.2.9. Убиство члана породице који је претходно злостављан.....	22
1.2.10. Убиство више лица	22
2. КРИВИЧНИ ПОСТУПАК ЗА КРИВИЧНО ДЕЛО ТЕШКОГ УБИСТВА.....	24
2.1. Претходни поступак редовног кривичног поступка	25
2.1.1. Предистражни поступак.....	26
2.1.2. Истрага	30
2.1.3. Оптужење.....	36

3. СПЕЦИФИЧНОСТИ УВИЂАЈА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ КОЈИ СЕ ВОДИ ЗА КРИВИЧНО ДЕЛО ТЕШКОГ УБИСТВА.....	37
3.1. Статичка и динамичка фаза увиђаја.....	44
3.2. Поступање са предметима и траговима на месту догађаја	47
3.2.1. Трагови и предмети који потичу од учиниоца.....	49
3.2.2. Трагови и предмети жртве (трагови на лешу).....	54
3.2.3. Трагови средства извршења.....	58
3.3. Записник о увиђају.....	60
4. СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ О КРИВИЧНОМ ДЕЛУ ТЕШКОГ УБИСТВА НА ТЕРИТОРИЈИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	63
ЗАКЉУЧАК	67
ЛИТЕРАТУРА	69

УВОД

Кривично дело тешко убиство спада у кривична дела против живота и тела. Основни облик убиства (обично убиство) подразумева противправно лишавање живота другог лица, а под тешким убиством се, такође, подразумева противправно лишавање живота неког лица и у том погледу има све елементе као и обично убиство. Међутим, тешка убиства се од обичних убистава разликују по томе што у себи садрже још неке елементе (тзв. квалификаторне околности) које их чине тежим.

Убиство је појава која је позната кроз целокупну људску историју. Оно представља најтежи облик кривичних дела, деликт који је супротан обичајима, моралу и правној норми, и као такав, санкционисан је најтежим кривичним санкцијама. Убиством се нарушава основно људско право- право на живот, а при том се то може учинити на различите начине, различитим средствима, под различитим околностима и условима. Учинилац овог кривичног дела може бити свако лице, а при том је потребно да код њега постоји умишљај тј. свест о самом делу и његово хтеће или пристајање на последицу која се огледа у наступању смрти лица против кога је усмерена радња лишавања живота.

Убиством се човек лишава најосновнијег и најважнијег права, права на живот. Живот је најзначајније добро, вредност која је основ свих осталих вредности човека и база за остваривање других тековина човечанства. Право на живот штити сваки правни поредак. Као најважнија глава права у правној заштити живота издваја се кривично право. У складу са њим, кривично дело убиства (без обзира на његов облик- обично, тешко, привилеговано убиство) представља једно од најтежих кривичних дела.

Кривично дело тешког убиства има неке своје специфичности, а које се најпре тичу начина извршења дела, околности и услова под којима је дело извршено, мотива учиниоца и сл. Управо од ових специфичности, као и других фактора, зависи успех у расветљавању и решавању убиства и проналажењу учиниоца од стране органа поступка. У том погледу, а у случају извршеног кривичног дела тешког убиства и сазнања за њега, веома је важан стручан и систематски рад органа поступка, који започиње на месту извршења кривичног

дела, а у циљу проналажења материјалних трагова, констатовања чињеница и утврђивања околности које су од важности за кривични поступак.

Једна од најважнијих радњи која се увек предузима у случају овог кривичног дела јесте увиђај. Увиђај је врста доказне радње која се спроводи у кривичном поступку и која се огледа у непосредном чулном опажању чињеница од стране органа поступка. У увиђају се обављају бројне активности и задаци, а све у циљу прикупљања релевантних информација о самом делу и његовом учиниоцу, тј. у циљу прикупљања трагова и предмета који су у вези са овим кривичним делом и његовим учиниоцем и који могу помоћи у расветљавању и доказивању овог кривичног дела и његовог учиниоца.

Увиђај за кривично дело тешког убиства има неке своје специфичности, а које се преваходно огледају у прикупљању информација на месту догађаја које ће говорити у прилог томе да се, најпре, ради или не ради о тешком убиству, али и о томе који облик тешког убиства је у питању. Увиђај за ово кривично дело представља значајну, ако не и најважнију карик у целокупном кривичном поступку.

Управо због значаја ове доказне радње, али и њених специфичности које произилазе из самог кривичног дела, постављен је предмет овог рада који се односи на утврђивање особености увиђаја код кривичног дела тешког убиства. Овако постављен предмет рада биће остварен кроз неколико целина. Најпре ће се дефинисати сам појам убиства (основног и тешког облика) и посебно ће се дефинисати и објаснити које то квалификаторне околности чине обично убиство тешким (облици тешког убиства). Потом ће бити речи о кривичном поступку (и то претходном стадијуму кривичног поступка) који се води за ово кривично дело. Трећу целину чиниће дефинисање и утврђивање карактеристика увиђаја овог кривичног дела, са посебним освртом на особености увиђаја и значај прикупљања и обраде предмета и трагова. На крају рада биће дат приказ статистичких података о броју и карактеристикама извршених убиства на територији Републике Србије у одређеном временском периоду (од 2014. до 2016. године).

1. АНАЛИЗА ПОЈМА ТЕШКО УБИСТВО

Кривично дело убиство спада у кривична дела против живота и тела. Под убиством се подразумева противправно лишавање живота другог лица и оно може бити извршено на различите начине, различитим средствима, под различитим околностима и условима, те се разликује више врста овог кривичног дела:

- обично убиство;
- тешка убиства и
- привилегована убиства.

Убиство представља најтежи облик кривичних дела који је познат кроз целокупну људску историју као деликт супротан обичајима, моралу и правној норми, те је као такав санкционисан најтежим кривичним санкцијама. “Од најстаријих времена до писаних правних споменика у свим државама кривична дела против живота и тела представљају нарочито опасне и насилне делатности појединаца и група са којима се друштво- органи кривичноправне репресије- сурово обрачунавало примењујући најтеже врсте и мере казни (...) Сва савремена кривична законодавства, (...) предвиђају строге казне за учиниоце више облика и видова испољавања кривичних дела против живота- убиства. Тиме се жели нагласити да живот или право на живот спадају међу најзначајнија друштвена добра и вредности“ (Јовашевић, 2015, pp. 97-98).

Тешка убиства, која су предмет овог рада, спадају у ред најтежих кривичних дела која су запређена најтежом казном. Код тешког убиства, као допунски елемент, мора бити остварена нека од квалификаторних околности. Тешка убиства су такође лишавања живота неког лица и у том погледу имају све елементе као и обично убиство. Међутим, она се разликују од обичног убиства по томе што у себи садрже још неке елементе (квалификаторне околности) које их чине тежим.

За разумевање суштине било ког облика убиства, па тиме и тешког убиства, потребно је знати да кривично дело убиства има свој заштитни објекат, радњу и последицу. Такође, за дубље разумевање појма тешког убиства, потребно је поћи од дефинисања основног појма убиства, те ће се у даљем тексту анализирати појам обичног

убиства и утврдити основни елементи убиства, а потом бити дефинисани облици тешког убиства, као предмета овог рада.

1.1. Основни облик убиства и обележја кривичног дела убиство

У већини правних система, убиство се дефинише као лишење живота другог лица. Таховић под убиством у ширем смислу подразумева уништавање људског живота, а као кривично дело, под убиством поразумева противправно лишење (одузимање) живота неког лица (Таховић, 1961, р. 74). Атанацковић наводи да се кривично дело убиства састоји у лишавању живота неког лица (Атанацковић, 1985, р. 132), док Лазаревић истиче да је реч о противправном лишењу живота другог лица (Лазаревић, 2006, р. 339).

У Кривичном законнику Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 85/2005-испр., 107/2005-испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016) кривично дело убиства смештено је у Главу 13. и спада у кривична дела против живота и тела. Убиство је прописано чланом 113. овог Законика и гласи: „ко другог лиши живота, казниће се затвором од 5 до 15 година“. Овим чланом утврђен је основни облик убиства (тј. обично убиство).

У складу са овим законом, обично убиство састоји се у лишењу живота другог лица, при чему не постоје посебне околности које га чине привилегованим тј. квалификованим. Код обичног убиства законодавац није одредио никакве посебне описе као што је случај код сваког другог облика убиства, те ће се у сваком конкретном случају, ако се утврди да постоји нека од посебних особина које су назначене код осталих кривичних дела убиства, утврдити да не постоји обично убиство, већ неки други облик убиства. Дакле, основна карактеристика кривичног дела обично убиство је одсуство било ког посебног обележја кривичног дела убиства (Таховић, 1961, р. 74). За овај облик убиства прописана је казна затвора од пет до петнаест година.

Свако кривично дело убиства има неколико заједничких обележја, без обзира на различите начине извршења, средства и околности. То су следећа обележја: (Бећировић, 2014, рр. 200-201)

- објекат кривичноправне заштите- право на живот човека;

- објекат радње извршења- живо људско биће;
- радња извршења- делатност управљена на лишавање живота;
- последица- наступање смрти.

Једно од обележја кривичног дела убиства је право на живот као *заштитни објект*. Наиме, право на живот представља најосновније људско право. Ово право спада у основна људска права и слободе која су гарантована бројним међународним документима попут Универзалне декларације о правима човека, Европске конвенције о људским правима, Женевске конвенције о заштити жртава рата из 1949. са Допунским протоколима из 1965. године, Америчке конвенције о људским правима, Афричке повеље о правима човека и народа. Ово право гарантовано је и националним документима сваке земље, па је тако и у Републици Србији ово право гарантовано највишим правним актом- Уставом Републике Србије (чл. 24 Устава РС („Службени гласник РС“, бр. 98/2006)).

Право на живот јесте право које је апсолутно заштићено тј. право које се не може укинути или ограничити, без обзира на околности (оно се не може ограничити ни у ванредним околностима у којима се нека држава затекла). Прописивањем права на живот у међународним и националним документима, а нарочито кривичноправним, „људски живот постаје цивилизацијска вредност чија кривичноправна заштита добија свој легитимитет, како на националном, тако и на међународном плану. Кривичноправна заштита права на живот и телесни интегритет представља најзначајнији сегмент кривичноправне заштите у свим савременим кривичним законодавствима, што је сасвим разумљиво када се има у виду да право на живот и телесни интегритет представља фундаментално и примарно људско право на којем се темеље и из којег се изводе сва остала човекова права“ (Цоковић, С. & Мркшић, М., 2013, р. 420).

Следеће обележје кривичног дела убиства је живо биће као *објект радње извршења* кривичног дела. Непосредни објект радње код кривичног дела убиства може бити само човек, односно живо биће. Објект убиства може бити сваки човек од рођења до смрти, без обзира на његову старост и здравствено стање. Објект убиства не може бити плод који се налази у утроби мајке, јер се у смислу кривичног дела убиства, (живим) људским бићем сматра плод који је зрео за одвајање од мајке- за постојање убиства није потребно да плод у потпуности буде одвојен од утробе, довољно је да је започет процес

рађања. Од почетка процеса рађања па до момента престанка живота, људско биће може бити објект кривичног дела убиства. У том смислу, објект убиства не може бити леш-објект убиства може бити и лице које болује од неизлечиве болести или лице на самрти (Бећировић, 2014, р. 201).

Ово обележје кривичног дела убиства производи полемику око тренутка који се сматра почетком живота. Веома је важно да се утврди који се тренутак сматра почетком, а који тренутком завршетка живота јер је објект кривичног дела живо људско биће, а по том питању постоје различите теорије. Тако, по једној теорији, почетком живота, а тиме и кривичноправне заштите, сматра се почетак болова који воде порођају, и то већином болови напона, тј. притиска када дете гура кроз порођајни канал. Са друге стране, постоје теорије које сматрају да се под почетком порођаја сматра настанак тзв. болова отварања без обзира да ли су они спонтано или вештачки изазвани. Постоји и схватање по којем живот почиње (а тиме и кривичноправна заштита) изласком дела тела детета из мајчине утробе, као и да је тренутак почетка живота тренутак када је дете започело самостално дисање.

У нашем законодавству, почетком живота сматра се почетак порођаја (Стојановић, 2006, р. 321). Такође, да би могла да буде остварена кривичноправна заштита, потребно је да је дете живо рођено, без обзира да ли је оно рођено са телесним или душевним недостацима. Уколико је дете живо рођено, без обзира на његову способност за живот, ако га мајка лиши живота, постојаће кривично дело убиство детета при порођају, а при том је за ово кривично дело потребно да код мајке траје поремећај који је изазван поремећајем (реч је о привилегованом облику убиства, чл. 116 КЗ). Са друге стране, уколико мајка лиши живота своје дете, а да код ње не постоји поремећај изазван порођајем, постојаће тешко убиство.

Следеће обележје кривичног дела убиства је *радња извршења дела*. „Радња извршења обичног убиства састоји се у лишавању живота другог лица. То значи да радња извршења може бити свака она радња која је подобна да проузрокује смрт другог лица“ (Бећировић, 2014, р. 201). Законодавац није прецизно одредио радњу извршења убиства, али је она одређена тзв. последичном нормом која се огледа у томе да радња извршења

убиства обухвата сваку радњу (делатност) којом се друго лице лишава живота, тј. свака радња (делатност) која може да проузрокује смрт неког лица (Лазаревић, 2006, р. 340).

Постоје бројне могућности испољавања радње извршења овог кривичног дела. У том смислу, то може бити свако *чињење* или *нечињење*. Кривично дело убиства највише се врши радњом чињења (нпр. пуцањем, тровањем, дављењем и сл.). Али, убиство се може учинити и нечињењем тј, пропуштањем неке радње (нпр. ускраћивање лека болеснику у намери да се лиши живота, па услед тога дође до смрти). Кривично дело убиства представља неправо кривично дело нечињења- радња овог дела у закону је постављена као радња чињења, али се изузетно може извршити и нечињењем. У том смислу, у члану 15. став 2. Кривичног законика, законодавац одређује: „нечињењем може бити учињено и кривично дело које је законом одређено као чињење, ако је учинилац пропуштањем дужног чињења остварио обележја тог кривичног дела“. Дакле, убиство ће постојати ако је учинилац имао обавезу, дужност да предузме чињење и спречи смрт лица, а он то није урадио.

Код извршења убиства чињењем, извршилац кривичног дела користи се углавном одређеним средствима која су подобна да проузрокују смрт другог лица, попут хладног и ватреног оружја, оруђа или друга средства подобна да тело тешко повреди (Ђурђић, В. & Јовашевић, Д. , 2006, р. 23). Оно се може извршити применом физичке силе, али и применом психичких средстава (нпр. изазивање страха, жалости и препасти у таквом степену који доводи до смрти лица).

У погледу начина извршења, убиство се може извршити и *директно* и *индиректно*. Директно лишавање живота подразумева то да извршилац убиства непосредно лишава живота друго лице својом делатношћу, док се индиректно убиство врши на тај начин да, поред радње учиниоца, постоји и радња неког другог лица или саме жртве.

Такође, треба назначити и то да да би лишење живота представљало кривично дело убиства потребно је да оно буде *противправно*- нема кривичног дела убиства ако је до лишења живота дошло у крајњој нужди, нужној одбрани, вршењу дужности на пословима јавне или државне безбедности и када прописи службе то дозвољавају или захтевају (Ђурђић, В. & Јовашевић, Д. , 2006, рр. 23-24).

У основном облику кривичног дела убиства, законодавац није навео који је начин извршења овог дела, што указује на чињеницу да се оно може извршити на различите начине, тј. различитим средствима тј. да употребљена средства и начин извршења радње нису од значаја. Ипак, у неким случајевима, управо овај начин извршења убиства може представљати олакшавајућу тј. отежавајућу околност- код неких кривичних дела законодавац је у опису дела навео начин на који се радња врши и управо тај начин извршења одређује које је кривично дело у питању (нпр. убиство на свиреп или подмукао начин као облик тешког убиства).

Последица, као обележје кривичног дела убиства, јесте смрт другог лица. Кривично дело убиства је свршено наступањем смрти лица и при том смрт не мора да наступи одмах (Бећировић, 2014, р. 202). Треба још нагласити да мора постојати *узрочна веза између радње и последице*- питање узрочности процењује се у сваком конкретном случају.

1.2. Тешко убиство и његови облици

Тешка убиства спадају у ред најтежих кривичних дела за која су запрећене најтеже казне. У својој основи, тешка убиства имају сва обележја која су заједничка за свако убиство-противправно лишење живота другог лица, али је убиство праћено и неком посебном, квалификаторном околношћу које га чини тежим и друштвено опаснијим од обичног убиства (Бећировић, 2014, р. 202). Квалификовано или теже убиство постоји када је умишљајно убиство извршено на такав начин или под таквим околностима који му дају већи степен друштвене опасности, за који закон прописује теже кажњавање (Јовановић, Љ., Ђурђић, В. & Јовашевић, Д., 2004, р. 110).

У литератури се тешко убиство различито дефинише. Тако, на пример, Живановић назива тешка убиства нарочитим, тежим врстама убиства (Живановић, 1938, р. 17), док Лазаревић истиче да је тешко убиство противправно лишење живота другог лица, праћено неком околношћу која му даје тежи облик (Лазаревић, 1995, р. 205). Атанацковић истиче да тешка убиства такође представљају лишавање живота неког лица и у том погледу имају све елементе као и обично убиство, с тим што се од њих разликују по томе што садрже још неке елементе који их чине тежим (Атанацковић, 1985, р. 135). Делић и Стојановић

истичу да, да би постојало кривично дело тешког убиства, поред елемената који улазе у основни облик кривичног дела, као допунски елемент мора бити остварена и нека од прописаних квалификаторних околности, које се везују за начин извршења, мотив или за пасивни субјект (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 9).

Дакле, тешко убиство садржи обележја које обично обиство чине нарочито опасним или тешким, и само она које је законодавац као такве одредио.

Постоји неколико облика кривичног дела тешког убиства. Тако се, тешко убуство може класификовати према:

- начину извршења;
- према побудама учиниоца;
- према околностима извршења и последици;
- према особеностима пасивног субјекта.

Тешка убиства према *начину извршења* су: убиства на свиреп начин и убиства на подмукао начин. У тешка убиства с обзиром на *подуде извршиоца* спадају: убиство из користољубља, убиство ради извршења или прикривања другог кривичног дела и убиство из безобзирне освете и других ниских побуда. У погледу *околности и последице*, тешка убиства подразумевају: убиство при безобзирном насилничком понашању, убиство којим се са умишљајем доводи у опасност живот још неког лица, убиство при извршењу разбојништва и разбојничке крађе и убиство више лица. Тешка убиства с обзиром на *особености пасивног субјекта* подразумевају: убиство службеног или војног лица при вршењу службене дужности, убиство судије, јавног тужиоца, заменика јавног тужиоца или полицијског службеника у вези са вршењем службене дужности, убиство лица које обавља послове од јавног значаја у вези са пословима које то лице обавља, убиство детета, убиство бремените жене, убиство члана своје породице које је претходно злостављано.

У члану 114. Кривичног законика прописано је кривично дело тешког убиства и из њега се могу идентификовати различити облици тешког убиства, који су таксативно набројани.

Тако, у смислу овог закона, затвором најмање десет година или затвором од тридесет до четрдесет година казниће се:

- 1) ко другог лиши живота на свиреп или подмукао начин;
- 2) ко другог лиши живота при безобзирном насилничком понашању;
- 3) ко другог лиши живота и при том са умишљајем доведе у опасност живот још неког лица;
- 4) ко другог лиши живота при извршењу кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе;
- 5) ко другог лиши живота из користољубља, ради извршења или прикривања другог кривичног дела, из безобзирне освете или других ниских побуда;
- 6) ко лиши живота службено или војно лице при вршењу службене дужности;
- 7) ко лиши живота судију, јавног тужиоца, заменика јавног тужиоца или полицијског службеника у вези са вршењем службене дужности;
- 8) ко лиши живота лице које обавља послове од јавног значаја у вези са пословима које то лице обавља;
- 9) ко лиши живота дете или бремениту жену;
- 10) ко лиши живота члана своје породице којег је претходно злостављао;
- 11) ко са умишљајем лиши живота више лица, а не ради се о убиству на мах, убиству детета при порођају или лишењу живота из самилости.

1.2.1. Убиство на свиреп или подмукао начин

Тачка 1. члана 114 прописује један од облика извршења тешког убиства- убиство на свиреп или подмукао начин. Дакле, реч је о убиству које као квалификаторне околности узима посебан начин извршења радње убиства- на свиреп или подмукао начин.

Код *убиства на свиреп начин* неопходно је постојање како објективних, тако и субјективних околности. Објективна околност је *наношење претераних или непотребних патњи* („оне које превазилазе патње које прате свако лишавање живота“ (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 9)) жртви пре него што је лишена живота. Поставља се питање да ли те патње могу бити и физичке и психичке. Прихваћено је становиште да се убиство на свиреп начин може извршити наношењем како физичких тако и психичких патњи.

Субјективна околност подразумева одраз личности учиниоца, тј. непостојање обзира према жртви. Код учиниоца мора постојати свест о наносењу патњи. Он поступа хладнокрвно и са уживањем мучи жртву. По правилу, за овај облик тешког убиства потребан је директан умишљај учиниоца, а само изузетно може постојати евентуални умишљај. Да би постојао овај облик тешког убиства, потребно је да је жртва била у стању да осећа патње које јој се наносе- накнадно масакрирање леша или мучење лица које се већ налази у несвесном стању, не представља ово кривично дело. Такође, овај облик кривичног дела не постоји и када учинилац жели да мучи жртву или верује да то чини, ако објективно посматрано, његове делатности не причињавају патње лицу које се лишава живота- у том случају могућ је покушај овог кривичног дела (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 10).

Дакле, код овог облика тешког убиства, болови и патње се наносе са циљем да се што више намучи жртва пре него што се лиши живота (Јовановић, Љ., Ђурђић, В. & Јовашевић, Д., 2004, р. 110). Обележја овог облика тешког убиства изражена су у: (Јаковљевић, 1975, р. 361)

- радњи извршења- која се састоји у лишавању живота;
- последици- која се испољава у наступању смрти;
- субјективном елементу- умишљају учиниоца да са радњом извршења проузрокује смрт.

Облик тешког убиства прописан у тачки 1, члану 114. КЗ може да се изврши и на *подмукао начин*. И код овог облика убиства мора постојати и субјективни и објективни елемент. Објективни елемент подразумева то да се ради о посебно прикривеном предузимању радње, тј. предузимању радње на потајни начин. Субјективни елемент односи се на учиниоца- код њега мора постојати лукавост, преварно поступање, злоупотреба поверења жртве и њене безазлености (нпр. убиство супружника за време спавања, тровање жртве позване као госта и сл.). Такође, ово кривично дело постоји и када учинилац смишљено врши кривично дело у ситуацији када се жртва томе не нада и када не може да пружи никакав отпор (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 10).

Овај облик тешког убиства, дакле, карактерише се „великим интензитетом тајности и прикривања у поступању доласка до жртве, како би се жртва лишила живота уз пружање што мањег отпора и искористила њена беспомоћност. Значи, лишење живота овим начином представља постојање прикривености и лукавости нарочитог интензитета и готово редовно је праћено искоришћавањем безазлености и поверења жртве“ (Бећировић, 2014, р. 203).

1.2.2. Убиство при безобзирном насилничком понашању

Тачка 2. члана 114. КЗ предвиђа као облик тешког убиства убиство при безобзирном насилничком понашању. Дакле, да би постојало ово дело потребно је да постоји безобзирно насилничко понашање- пре извршења кривичног дела потребно је дрско, крајње безобзирно, бахато понашање учиниоца, малтретирање жртве, изазивање туче, вређање жртве од стране учиниоца и сл. Ово кривично дело садржи три битна обележја: (Бећировић, 2014, р. 203)

- постојање насилничког понашања учиниоца кривичног дела;
- постојање безобзирног насилничког понашања;
- лишавање живота неког лица при таквом понашању.

С обзиром да законодавац у овом члану КЗ није одредио појам безобзирности ни насилничког понашања, овај појам кривичног дела споран је у кривичноправној теорији и судској пракси. У најширем смислу, *насилничко понашање* подразумева физичко или психичко малтретирање лица, а при том постоје различити начини физичког или психичког малтретирања лица (Коларић, 2014, р. 108). Насилничко понашање се у члану 344. КЗ РС дефинише као грубо вређање или злостављање другог, вршење насиља према другом, изазивање туче или дрско или безобзирно понашање које значајније угрожава спокојство грађана или теже ремети јавни ред и мир. Ипак, овакво схватање насилничког понашања није идентично у ова два случаја. „За оцену да ли постоји безобзирно насилничко понашање важне су и околности које су утицале на одлуку учиниоца да изврши убиство, с тим што се ради о правној, а не о чињеничној оцени“ (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, рр. 10-11).

Дакле, да би постојало ово кривично дело, потребно је да се убиство деси при насилничком понашању учиниоца које се врши из обести и којим ничим није изазвано-истичу се карактеристике учиниоца попут његове охолости, силецијског карактера личности и његово омаловажавање туђег живота. Поред тога, овај облик убиства захтева и безобзирно, а не обично насилничко понашање (Коларић, 2014, р. 108).

Стојановић истиче да се *безобзирност* иначе испољава и у томе што учинилац показује крајњу равнодушност према туђим добрима, што дело врши из обести, из рушилачких нагона и што за вршење убиства жртва не даје никакв повод (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 11). Љ. Лазаревић истиче да се при оцени безобзирности насилничког понашања узимају околности под којим се оно врши, интензитет насиља, употребљена средства и начини и сл. (Лазаревић, 1995, р. 211). В. Камбовски истиче да квалификовано убиство постоји, не при обичном, већ при безобзирном насилничком понашању. Безобзирност (неуравнотежење, невођење рачуна о жртви, елементарно поштовање људског у њој) је виши квалификатив, то је безобзирност при насиљу, насиље које је по интензитету над другим насиљем (Томић, 1985, р. 175).

1.2.3. Убиство при чијем извршењу се са умишљајем доводи у опасност живот још неке особе

Да би био остварен овај облик тешког убиства, потребно је да буду испуњена два обележја: (Бећировић, 2014, р. 203)

- да је умишљајним лишења живота једног лица доведен у опасност живот и неког другог лица и,
- да је учинилац у односу на ову опасност поступао са умишљајем.

Радња извршења код овог облика тешког убиства предузима се „општеопасном делатношћу или општеопасним средством на местима или под околностима где постоји објективна могућност да погину и друга лица. Чињеница да ће се довести у опасност живот и других лица начином или средством извршења убиства мора бити позната учиниоцу, тако да он пристаје да под тим околностима изврши намеравано дело“ (Бећировић, 2014, р. 204).

И ово кривично дело има своју субјективну и своју објективну компоненту. Субјективна компонента подразумева постојање двоструког умишљаја, док објективна компонента подразумева лишавање живота једног лица и довођење у опасност другог лица. У том смислу, један умишљај се односи на лишење живота једног лица, а други на довођење у опасност живот најмање још једног лица. Та опасност мора бити конкретна, а извор те опасности може бити начин извршења дела, средство којим се дело врши или нека друга околност. Довођење у опасност неког лица мора се утврђивати у сваком конкретном случају, а оно што је при том најбитније је то да је учинилац био свестан да лишавањем живота једног лица доводи у конкретну опасност и живот неког другог лица и хтео је то, тј. пристао је на евентуалне последице (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 11).

Код овог облика тешког убиства јављају се неке спорне ситуације у судској пракси. Прва спорна ситуација јавља се у случају постојања покушаја убиства другог лица. У том смислу, треба одлучити да ли се ради о овом облику тешког убиства, о покушају убиства више лица (чл. 114, тачка 9 КЗ) или о стицају довршеног и покушаног убиства. Последње решење одбацује се логичким тумачењем *argumentatum a minori ad maius*, јер ако је за квалификовани облик довољно мање (довођење у опасност неког лица), онда он постоји када је остварено више, тј. када је остварен покушај убиства у односу на друго лице. *Agrumentum a fortiori* је још убедљивији у овом случају уколико се има у виду да би стицај значио привилеговање учиниоца с обзиром на казну коју би било могуће изрећи у једном и у другом случају. Од преостала два решења, предност се треба дати тешком убиству из тачке 9, члан 114. КЗ (убиство више лица) (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 11).

Ублажавање казне због квалификовања дела као покушаја убиства, не би било оправдано користити. То важи само у случају ако је, с обзиром на умишљај учиниоца, извесно да је постојао покушај убиства другог лица. У другој спорној ситуацији ради се о томе да није утврђена усмереност умишљаја на покушај убиства другог лица, те се у том случају треба одредити за тешко убиство из тачке 3, члана 114. КЗ. Дакле, када се не може утврдити постојање умишљаја за лишење живота другог лица, треба узети да постоји кривично дело лишавања живота једног лица са умишљајним довођењем у опасност живота другог лица (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 11).

1.2.4. Убиство при вршењу кривичног дела разбојништва и разбојничке крађе

Облик тешког убиства из тачке 4, члана 114. КЗ, постоји када је убиство неког лица извршено при вршењу кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе. То значи да је овде реч о сложеном кривичном делу које садржи више објеката у себи. Први објекат радње је човек, а заштитни објекат је људски живот, што је код овог кривичног дела приоритетно у односу на разбојништво или разбојничку крађу који представљају квалификаторну околност (Божиловић-Петровић, 2011, р. 269). Дакле, овде се ради о вишеобјектном кривичном делу у којем је доминантно лишавање живота, тј. убиство, а чињеница да се то чини при вршењу кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе представља квалификаторну околност. Кривично дело се састоји из два кривична дела и то разбојништва или разбојничке крађе и убиства тј. лишавања живота другог лица (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 12).

Ово кривично дело може да изврши свако лице које поступа са умишљајем и то у односу на оба кривична дела која чине једно кривично дело-тешко убиство. Извршилац овог кривичног дела најпре предузима силу у намери да одузме туђу покретну ствар (разбојништво), односно у намери да претходно украдену ствар задржи (разбојничка крађа) и потом лишава живота другог лице са умишљајем, где последица произилази као резултат претходно примењене силе. Није важно које је лице лишено живота приликом вршења разбојништва или разбојничке крађе- то не мора бити власник ствари која се одузима, тј. лице од којег се ствар непосредно одузима, то може бити и било које друго лице као што је случајни посматрач или пролазник. Важно је да је смрт наступила у вези разбојништва или разбојничке крађе (Митрић, 2016, р. 54).

1.2.5. Убиство из користољубља, ради извршења или прикривања другог кривичног дела, из безобзирне освете или других ниских побуда

Тачка 5. члана 114. КЗ, одређује више квалификаторних околности везане за побуде учиниоца.

Убиство из користољубља постоји када се лишавање живота врши у намери да се на тај начин за себе или другог оствари нека материјална корист која не мора бити само

имовинска. Под постизањем материјалне користи сматра се како остварење неке материјалне добити, тј. увећање имовине, тако и спречавање умањења имовине до које је иначе требало доћи. Такође, за постојање овог облика тешког убиства није потребно да се ради о противправној имовинској користи (користи на коју се нема право), већ ће ово кривично дело постојати и ако учинилац има право на одређену имовинску корист али је убиством олакшао или убрзао стицање те користи (нпр. убиство ради стицања наследства) (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 12).

„Ако је убиством остварен мотив користољубља, нпр. од убијеног лица су узете ствари у намери прибављања противправне имовинске користи, не постоји стицај између убиства и крађе већ само убиство из користољубља, јер и реализација користољубивог мотива представља обележје кривичног дела убиства из користољубља. Стицај је само привидан, јер убиство као главно дело конзумира крађу као пратеће дело. За постојање овог теже квалификованог облика кривичног дела убиства нема значаја да ли је у време убиства или касније жељена имовинска корист и прибављена“ (Бећировић, 2014, р. 205).

У пракси се може јавити проблем око разликовања кривичног дела убиства при вршењу разбојништва и разбојничке крађе и убиства из користољубља, јер се оба кривична дела врше из истих мотива а то је стицање имовинске користи. Ипак, разлика између ова два кривична дела се састоји у томе што код првог облика (убиство при вршењу разбојништва и разбојничке крађе), друго лице се лишава живота приликом предузимања радње извршења кривичног дела разбојништва или разбојничке крађе (тј. приликом одузимања туђе покретне ствари), док код убиства из користољубља лишавање живота обично претходи прибављању имовинске користи. Такође, обично се убиство из користољубља врши према лицима које учинилац познаје (Митрић, 2016, р. 55).

Ова два облика тешког убиства разликују се и по садржини умишљаја учиниоца тј. субјективном елементу. Код убиства из користољубља, умишљај учиниоца је управљен на лишавање живота другог лица, док је код убиства при вршењу разбојништва или разбојничке крађе, умишљај управљен ка савлађивању отпора (лишавањем живота) другог лица у вези са одузимањем или задржавањем туђе покретне ствари (Митрић, 2016, р. 55).

Овај облик кривичног дела подрзумева и *убиство ради извршења или прикривања другог кривичног дела*. Наиме, ово тешко убиство може да се јави у два облика, „у зависности од тога да ли је циљ који се хтео постићи лишавањем живота неког лица био омогућавање извршења кривичног дела или прикривање већ извршеног кривичног дела“ (Бећировић, 2014, р. 205).

За овај облик тешког убиства није важно које кривично дело треба да се изврши (код убиства ради извршења неког другог кривичног дела). Није ни од значаја да ли се убиством жели себи или другоме омогућити или олакшати извршење дела, као ни то да ли намеравано дело и извршено-битно је да је постојала намера за извршење кривичног дела. Убиство ради прикривања другог кривичног дела, постоји када се лице лишава живота да би се на тај начин прикрило раније извршено дело, с тим што ни овде није од значаја које се дело прикрива, за кога се то врши, као ни то да ли извршено дело уопште откривено или не. Ово убиство може извршено после извршеног кривичног дела, за време извршења кривичног дела или пре извршења кривичног дела.

Код *убиства из безобзирне освете*, важно је разликовати обичну освету од безобзирне освете. Уопште, под појмом освете подразумева се свако зло које се наноси неком лицу, због тога што је то лице или његов крвни сродник или неко које по било ком основу на његовој страни, нанео било какво зло или неправду ономе који чини садашње зло или неке ко је по било ком основу са његове стране, или садашњи носилац зла сматра да му је са те стране нанесено зло па макар оно са те стране и није било нанесено, тако да се наношење другог (садашњег) зла чини искључиво ради прибављања задовољења себи или неком свом ближем или оном ко је на његовој страни (Шипрага, 1987, р. 387). Да би постојао овај облик тешког убиства, потребно је да освета буде безобзирна, али законодавац није одредио шта се тачно под тим појмом подразумева.

Зато се у судској и кривичноправној пракси, за разликовање обичне освете од безобзирне, користи критеријум постојања несразмере између нанетог зла и онога које се врши кроз освету. Под безобзирном осветом треба сматрати освету при којој се испољава егоизам учиниоца, тј. невођење рачуна о интересима и обзирима других. Приликом одређивања појма безобзирне освете, одлучујуће су себичне, антисоцијалне, антимооралне побуде учиниоца (Стојановић, З. & Перић, О. , 2007, р. 14). Освета се може сматрати

безобзирном и уколико је од причињеног зла протекао дуг временски период, или уколико се освета врши убиством лица које није имало никакве везе са причињеним злом. Раније законодавство сврставало је у ову групу тешких убистава и убиство из крвне освете, међутим због реткости таквих убистава, а и чињенице да се крвна освета може квалификовати као безобзирна освета или се може подвести под појам ниских побуда, у новом КЗ, убиство из крвне освете, као такво, је изостало (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 13).

Безобзирност се мора процењивати у сваком конкретном случају, на основу објективног и сујективног критеријума. Објективни критеријум подразумева то да је учињено дело у очигледној несразмери са оним због чега се врши убиство, а то може бити како у погледу објекта над којим се врши радња, тако и у погледу постојања других услова и околности под којима се врши радња у спровођењу такве освете. Субјективни критеријум односи се на обележја личности учиниоца који не уважава и не поштује основне норме правног и друштвеног поретка који имају за циљ да регулишу сукобе у међуљудским односима- он свесно и вољно враћа за зло које му је учињено, а при том је његово зло веће он оног које му је претходно нането.

Да би постојало убиство уз безобзирне освете, потребно је да се оствари један од следећих услова: (Бећировић, 2014, рр. 205-206)

- ако се освета убиством манифестује као реакција на неко друго дело, а не на дело убиства;
- ако је објект освете нека друга особа, а не извршилац или саизвршилац раније учињеног зла;
- ако освета убиством обухвата више особа, без обзира на то да ли има више саизвршилаца или жртава ранијег убиства;
- ако убиство из освете долази као реаговање на убиство које је и само извршено из освете (освета на освету).

„Убиство из ниских побуда представља лишавање живота неког лица које је мотивисано таквим побудама које се ни по најстрожим критеријумима не могу удостојити

човека, побудама које изражавају моралну нискост учиниоца и које изазивају тежак морални прекор“ (Бећировић, 2014, р. 206).

Дакле, *убиство из других ниских побуда* подразумева то да су те побуде високо на скали друштвено непожељних понашања, тј. да су у оштром сукобу са моралним кодексом друштва. Ту се, на пример, убрајају убиства због расне, верске или националне нетрепеливости. Љубомора је одлуком Врховног суда одбачена као ниска побуда. Које ће се побуде сматрати ниским, а тиме и које ће се убиство из таквих побуда сматрати тешким, у великој мери зависи од судске праксе (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, рр. 13-14).

1.2.6. Убиство службеног или војног лица при вршењу службене дужности

Убиство службеног или војног лица при вршењу службене дужности састоји се у лишавању живота службеног или војног лица при вршењу службене дужности. Квалификаторне околности код овог облика убиства представљају посебна својства жртве, као и околности под којима се врши лишавање живота (при вршењу послова службене дужности) (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 14).

Дакле, овај облик тешког убиства постоји када је лишено живота службено или војно лице док обавља послове државне или јавне безбедности или чувања јавног реда, хватања учиниоца кривичног дела или чувања лица лишеног слободе. Ова лица уживају појачану кривичноправну заштиту њиховог живота и телесног интегритета, због повећане опасности којој су изложена приликом вршења својих службених дужности (Бећировић, 2014, р. 206).

Пасивни субјект код овог облика тешког убиства је службено или војно лице. Појам службеног или војног лица треба одредити на начин како је то прецизирано у члану 112. ст. 3. и 6. Кривичног Законика Републике Србије. У смислу овог члана, *службеним лицем* сматра се:

- 1) лице које у државном органу врши службене дужности;

- 2) изабрано, именовано или постављено лице у државном органу, органу локалне самоуправе или лице које стално или повремено врши службене дужности или службене функције у тим органима;
- 3) јавни бележник, јавни извршитељ и арбитар, као и лице у установи, предузећу или другом субјекту, којем је поверено вршење јавних овлашћења, које одлучује о правима, обавезама или интересима физичких или правних лица или о јавном интересу;
- 4) службеним лицем сматра се и лице и којем је фактички поверено вршење појединих дужности или послова;
- 5) војно лице- војним лицем сматра се професионални војник (професионални подофицер, офицер по уговору, подофицер по уговору, војник по уговору), војник на одслужењу војног рока, студент војне академије, ученик војне школе, лице из резервног састава док се као војни обвезник налази на војној дужности и цивилно лице које врши одређену војну дужност.

Да би постојало ово убиство, потребно је да је код учиниоца „са умишљајем обухваћена свест о томе да се ради о службеном или војном лицу у вршењу службене дужности, јер ако нема те свести, онда је у питању обично убиство, односно основни облик убиства“ (Бећировић, 2014, р. 206).

1.2.7. Убиство судије, јавног тужиоца, заменика јавног тужиоца или полицијског службеника у вези са вршењем службене дужности и убиство особе која обавља послове од јавног значаја у вези са пословима које то лице обавља

У члану 114. тачкама 7 и 8, утврђени су облици тешког убиства судије, јавног тужиоца, заменика јавног тужиоца или полицијског службеника у вези са вршењем службене дужности и убиство особе која обавља послове од јавног значаја у вези са пословима које то лице обавља. Ранији Кривични законик, није предвиђао ове квалификаторне околности. Код ових облика тешког убиства, важно је да је убиство извршено у вези са обављањем службене дужности тј. послова од јавног значаја (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 15).

Члан 112. ст. 32. КЗ утврђује појам *послова од јавног значаја*. Тако се послом од јавног значаја, сматра обављање професије или дужности која има повећани ризик за безбедност лица које га обавља, а односи се на занимања која су од значаја за јавно информисање, здравље људи, образовање, јавни превоз, правну и стручну помоћ, пред судским и другим државним органима.

Увођењем ових облика тешког убиства знатно је проширен круг лица чије лишавање живота представља квалификовано убиство.

1.2.8. Убиство детета или бремените жене

Убиство детета или бремените жене, као облик тешког убиства, уведени су тек Кривичним закоником из 2005. године. Ова два облика убиства су тим путем изједначена, пошто законодавац тежи да пружи појачану кривичноправну заштиту деци (код бремените жене заштита се пружа нерођеном детету) (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 15).

Дететом се, у смислу члана 112. тачка 8. КЗ сматра лице које није навршило четрнаест година, што значи да овом одредбом нису обухваћени малолетници (лица између четрнаест и осамнаест година живота). Бременитом женом се, у смислу овог кривичног дела, сматра она жена која је у време када је лишена живота имала у себи зачетак детета, која је, дакле, била оплођена. При том, није од значаја у којој фази трудноће је била жена (Бећировић, 2014, р. 207).

Да би постојао овај облик убиства, потребно је да умишљај учиниоца обавата свест да се ради о детету, тј. бременитој жени. У супротном, ако учинилац не би био свестан ових квалификаторних околности, радило би се о обичном убиству, али би те чињенице могле утицати на одмеравање казне, с обзиром да оне по правилу чине дело тежим у конкретном случају (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 15).

„Основни услов за инкриминацију представља безобзирност и безосећајност учиниоца, а свест о бременности, као и околности да се лишавањем живота бремените жене уништава и њен плод“ (Бећировић, 2014, р. 207), као и свест да се ради о детету тј. лицу до четрнаест година живота, мора се десити умишљајно.

1.2.9. Убиство члана породице који је претходно злостављан

Да би постојало кривично дело убиства члана породице који је претходно злостављан, као облик тешког убиства, потребно је да убиству претходи злостављање, које се може окарактерисати као наношење физичког или психичког бола мањег интензитета (нпр. вучење за косу, плување, вређање). Такође, потребно је да је злостављање које је претходило убиству било континуирано и систематско, те да је након тога учинилац лишио члана своје породице. Дакле, мора бити остварен и временски континуитет између злостављања и лишења живота. По правилу, ово представља и остварење битних обележја кривичног дела насиља у породици (члан 194. КЗ). Члан 194., став 4. предвиђа најтежи облик кривичног дела насиље у породици- дело квалификовано тежом последицом. Код овог дела, потребно је да у односу на смрт члана породице постоји нехат. Уколико код учиниоца постоји нехат према убиству члана породице постојаће квалификовани облик кривичног дела насиља у породици, а уколико код учиниоца постоји умишљај, постојаће облик тешког убиства (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, р. 15).

Треба још напоменути да „породицу чини трајна заједница живота више лица између којих постоји сродство по крви или тазбинско сродство или неки други однос. То су сви сродници по крви у узлазној и силазној линији (родитељи, деца и њихови преци и потомци) затим брат и сестра, супружници, лица која живе у трајној ванбрачној заједници, као и бивши супружници и њихова деца и родитељи бивших супружника. Ово дело постоји и када се лишава живота старалац, односно стараник и усвојилац, односно усвојеник“ (Бећировић, 2014, р. 208).

1.2.10. Убиство више лица

„Када неко са умишљајем лиши живота више лица, а није реч о убиству на мах, убиству детета при порођају или убиству из самилости, чини тешко кривично дело убиство више лица“ (Бећировић, 2014, р. 204), које је инкриминисано чланом 114. тачка 11 КЗ РС.

За постојање овог облика тешког убиства, није битно да ли су убиства учињена једном делатношћу (идеални стицај) или са више одвојених радњи (реални стицај). Важно

је да је убиство учињено са умишљајем и да се ради о свршеним, а не о покушаним убиствима. Ипак, ако је учинилац извршио једно умишљајно убиство, а друго само покушао, тада се може радити или о стицају довршеног или покушаног убиства или о покушају убиства више лица, ако је умишљај учиниоца био управљен на лишавање живота више лица. Покушај овог кривичног дела постојаће и када је започето лишавање живота више лица али ни једно није извршено (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, pp. 16-17).

„Практично, потреба за применом овог облика убиства постоји када је учињено два или више обичних убистава“ (Стојановић, З. & Делић, Н., 2014, p. 15).

2. КРИВИЧНИ ПОСТУПАК ЗА КРИВИЧНО ДЕЛО ТЕШКОГ УБИСТВА

У случају постојања одређеног степена сумње да је извршено кривично дело тј. да је одређено лице извршилац тог кривичног дела, остварене су претпоставке за покретање и вођење кривичног поступка. Под кривичним поступком се подразумева „законом регулисано предузимање кривичнопроцесних радњи од стране кривичнопроцесних субјеката, и то све са циљем доношења одлуке суда о кривичном делу, одговорности учиниоца, кривичној санкцији и другим процесним односима који су у вези с кривичним делом а захтевају учешће и одлуке суда“ (Бејатовић, 2014, pp. 39-40).

Дакле, у кривичном поступку предузимају се бројне радње које превасходно имају за циљ да се утврде све чињенице и околности које су од значаја за доказивање кривичног дела и одговорности учиниоца тог кривичног дела. У зависности од тога о ком кривичном делу је реч, предузеће се и одговарајући кривични поступак. У том погледу, постоје три врсте кривичног поступка: (Бејатовић, 2014, p. 50)

1. редовни кривични поступак- предвиђен за најтежа кривична дела;
2. посебни кривични поступак: скраћени кривични поступак; рочиште за изрицање кривичне санкције; поступак за изрицање судске опомене; поступак према малолетницима; поступак за ратне злочине; поступак за кривично дело организованог криминала; поступак за изрицање мера безбедности и поступак одузимање имовинске користи;
3. помоћни поступци: поступак за опозивање условне осуде; поступак за преиначење одлуке о казни; поступак за пуштање на условни отпуст; поступак за рехабилитацију и престанак мера безбедности или правне последице осуде; поступак за остваривање права лица неосновано лишеног слободе или неосновано осуђеног; поступак за пружање међународне правне помоћи и поступак за издавање потернице и објаве.

С обзиром да је предмет овог рада кривично дело тешко убиство, обрађиваће се само редовни кривични поступак као поступак који је и предвиђен за најтежа кривична дела, тј. кривична дела за која је прописана казна затвора преко осам година (а за

кривично дело тешко убиство прописана казна затвора је најмање десет година или од 30 до 40 година).

Који ће се поступак примењивати, дакле, зависи од тога који је облик убиства извршен, као и у зависности од тога да ли је извршилац кривичног дела пунолетно или малолетно лице (Димовски, 2012, р. 74). У случају да је малолетно лице извршилац кривичног дела тешког убиства спровешће се посебни кривични поступак који је регулисан посебним Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица („Служени гласник РС“, бр. 85/2005).

У случају да је извршилац кривичног дела тешког убиства пунолетно лице, спровешће се редовни кривични поступак. Под редовним кривичним поступком подразумева се „скуп већег броја законом одређених међусобно различитих радњи чијим се предузимањем кроз ток поступка остварује кривичнопроцесни задатак“ (Бејатовић, 2014, р. 50). Овај поступак је, у односу на остале врсте кривичног поступка, најпотпунији и садржи највише радњи, с обзиром да је он предвиђен за најтежа кривична дела. Све радње које се предузимају у редовном кривичном поступку, предузимају се у три фазе (стадијума) који чине ток кривичног поступка. То су: (Бејатовић, 2014, р. 51)

- 1) претходни стадијум: предистражна, истражна фаза и фаза оптужења;
- 2) главни стадијум: фаза припремања главног претреса, главни претрес и изрицање и објављивање првостепене одлуке;
- 3) стадијум поступка по правним лековима.

С обзиром да су последња два стадијума кривичног поступка у надлежности суда, те да то није материја која нас интересује у овом раду, у даљем тексту биће више речи о фазама претходног стадијума кривичног поступка, прилагођено самој теми овог рада, дакле о претходном стадијуму кривичног поступка који се покреће и спроводи у случају кривичног дела тешког убиства.

2.1. Претходни поступак редовног кривичног поступка

Претходни поступак, као први стадијум кривичног поступка, можемо да дефинишемо као „скуп свих процесних стадијума које, ради селекције и припреме

процесног материјала за стадијум мериторног одлучивања о кривичној ствари спроводе одређени, по правилу, специјализовани и од судећег суда различити државни органи“ (Бановић, 2015, р. 81).

Претходни стадијум кривичног поступка има три фазе: (Бејатовић, 2014, р. 51)

- 1) предистражна фаза;
- 2) истражна фаза и
- 3) фаза оптужења.

2.1.1. Предистражни поступак

Предистражни поступак је прва фаза у првом тј. претходном стадијуму редовног кривичног поступка. Овај поступак је у надлежности јавног тужиоца, који је руководилац овог поступка и полиције. Основна сврха предистражног поступка или предистражне фазе је да се потенцијални кривични догађај истражи до степена сумње који омогућава јавном тужиоцу да донесе одлуку о покретању или непокретању истраге, тј. кривичног поступка уопште. Ово је, дакле, претходна фаза истраге, у којој се предузимају превасходно радње непроцесног карактера и у којој је наглашена улога тужиоца који руководи овом фазом (Бејатовић, 2014, р. 51).

Предистражни поступак „представља законом предвиђену и научно прихватљиву делатност одређених субјеката која се предузима ради расветљења кривичног догађаја до степена сумње потребног за покретање кривичног поступка и на тај начин омогућава доношење адекватне одлуке о његовом покретању и вођењу“ (Бејатовић, 2014, р. 371). Дакле, ово је прва фаза поступка која претходи истрази и у којој јавни тужилац *de iure* има примарну функцију (Јовић, 2014, р. 198).

Као почетак предистражног поступка узима се предузимање прве радње којом се стиче тј. проверава основ сумње да је учињено кривично дело. Те прве радње су неке од оперативно-тактичких (потражних радњи) полиције, по правилу. Такође, то су и радње које јавни тужилац предузима како би усмерио активности државних органа (пре свега полиције, државних органа који имају поједина полицијска овлашћења (Војнобезбедносна

агенција, Безбедносноинформативна агенција и сл.) који се могу ангажовати на пословима откривања кривичних дела и учинилаца (Бановић, 2015, р. 87).

Предистражни поступак је повезан са пријављивањем кривичног дела и његовог учиниоца, тј. он почиње *сазнањем за кривично дело*, тј. учиниоца. Различити су начини сазнања о извршеном кривичном делу и учиниоцу- најчешћи начин сазнања о кривичном делу је *кривична пријава* као кривичнопроцесни акт којим се надлежни јавни тужилац обавештава о томе да је извршено кривично дело и који указује или не указује на одређено лице као извршиоца тог дела. Поред тога, јавни тужилац може сазнати за кривично дело и на друге начине: *непосредним опажањем* или *посредним путем* (посредством гласа о извршеном кривичном делу). Без обзира на који начин је јавни тужилац сазнао за кривично дело, за оно дело за које се гони по службеној дужности (а то је управо кривично дело тешког убиства), он је у обавези да предузме кривично гоњење и да о том извршеном кривичном делу прими кривичну пријаву (Бејатовић, 2014, рр. 372-374).

У случају сазнања о извршеном кривичном делу, јавни тужилац и полиција одмах предузимају потребне мере и радње како би проверили дато сазнање и на тај начин покренули или непокренили кривично гоњење. Постоје различити начини сазнања о извршеном кривичном делу и учиниоцу.

Наиме, за тешко убиство, може се сазнати одмах по извршењу или након одређеног ужег или краћег времена. Тај моменат сазнања је веома важан јер од њега зависи које ће се даље мере и радње предузети. У том смислу, најчешћи **начини сазнања** о кривичном делу тешког убиства јесу:

- одмах по извршеном тешком убиству;
- након дужег времена од момента извршења;
- изјава о нестанку лица;
- самопријављивање учиниоца;
- примање анонимне или псеудонимне пријаве;
- откривање одређених чињеница непосредним или посредним путем;
- проналазак леша.

У случају да се за *кривично дело тешког убиства сазнало одмах*, јавни тужилац и полиција ће одмах поступити по службеној дужности. У том смислу, најважнија је делатност полиције која ће предузети *мере првог захвата* (блокирање дела града, појачана контрола саобраћаја, путника и пртљага, интензивнија позорничка и патролна делатност полиције и сл.) а како би се на основу расположивих сазнања пронашао и лишио слободе учинилац и саучесници ако их има. Врло је важно да се што пре изађе на лице места и да се оно обезбеди, како би се сачувало у изворном стању и затекли очевидци на месту догађаја, као врло важни извори сазнања о кривичном делу и учиниоцу. Брзина реаговања у овој фази је кључна због специфичности самог кривичног дела тешког убиства. Искусни истражитељи знају да ће убиство бити разјашњено у року од 48 сати, ако ће бити разјашњено уопште. Случајеви који прелазе овај лимит имају малу шансу да се разјасне-осумњичени беже, докази постају устајали, док се траг хлади (Rapp, 1989, p. 41).

За тешко убиство се може сазнати и *након дужег времена* од момента извршења. У том случају, може доћи до уништавања доказа што за последицу има потребу интензивнијег криминалистичког поступања са циљем расветљавања убиства.

Некада се за убиство може сазнати и тек пошто се предузму радње које за циљ имају проналажење несталог лица. *Изјаве о нестанку неког лица* могу да потичу од породице, пријатеља, рођака и сл. и ови нестанци не морају нужно да значе и убиство тог несталог лица. Ипак, уколико се нестанак лица не може објаснити на други начин (распитивањем по болницама, душевним болницама, казнено-поправним установама, разгледање по мртвачницама, објављивање фотографије путем масовних медија и сл.), осим да је то лице умрло насилном смрћу, започиње стварно откривање убиства.

Чест извор сазнања о извршеном тешком убиству је *самопријављивање учиниоца*. У том случају, потребно је изаћи на лице места, извршити увиђај, вештачење, саслушања, обезбедити материјалне доказе и открити мотив убиства, а потом утврдити веродостојност исказа самопријавиоца- упоређивањем резултата увиђаја и других радњи са самопријавом учиниоца. У пракси су чести случајеви лажних самопријава из различитих мотива, те је потребно да сви докази који су прикупљени чине целину која потврђује исказ самопријавиоца.

За тешко убиство може се сазнати и путем *анонимне или псеудонимне пријаве*. Ове пријаве које потичу углавном од сведока су нарочито важне када кривично дело тешког убиства још није извршено или предстоји.

За тешко убиство се може сазнати и *откривањем одређених индицијаних чињеница* које указују на постојање тешког убиства. То на пример може бити проналазак локве крви или крвавог одела, смрад, када се у ноћи чује врисак и сл.

Још један начин сазнања за тешко убиство је *проналазак леша*. Ово је веома чест начин сазнања за кривично дело. Посебан проблем код овог начина сазнања у појединим случајевима јесте проблем утврђивања идентитета пронађеног леша (Водинелић, 1972, pp. 11-14).

Без обзира на то на који начин се сазнало за кривично дело тешког убиства, *јавни тужилац*, као руководилац предистражног поступка, ће, а у циљу прикупљања података од значаја за покретање кривичног поступка, предузети одговарајуће потражне радње, па и доказне радње. Он може да, а „у вези поднесене кривичне пријаве, непосредно сам прикупи одређене податке, односно да у циљу појашњавања одређених чињеница из кривичне пријаве, позива грађане и прикупља обавештења по одредбама члана 288. Законика о кривичном поступку, као и да предузима поједине доказне радње“ (Јовић, 2014, p. 200).

Поред јавног тужиоца, у овој фази кривичног поступка, веома је значајна и делатност *полиције*- у случају постојања основа сумње да је извршено кривично дело тешког убиства, полиција ће (као и за остала кривична дела за која се гони по службеној дужности) предузети потребне мере да се пронађе учинилац, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, да се открију или обезбеде трагови кривичног дела који могу послужити као доказ, као и да прикупи обавештења која могу бити од користи за успешно вођење кривичног поступка (чл. 286, ст. 1 Законика о кривичном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014).

У предистражном поступку, полиција остварује своју примарну функцију и у складу са њом, обавља преваходно оперативно-потражну делатност (претпроцесног-неформалног карактера) која служи доношењу одлуке јавног тужица о начину поступања

у конкретној кривичној ствари као и процесну делатност која служи прикупљању доказног материјала за покретање и вођење кривичног поступка. Дакле, у овом делу кривичног поступка, полиција предузима следеће мере и радње: (Јовић, 2014, pp. 201-206)

- оперативно-потражне радње у циљу откривања кривичног дела и учиниоца, обезбеђења трагова и предмета и прикупљања доказног материјала;
- тражи потребна обавештења од грађана како би дошла до сазнања о кривичном делу и учиниоцу;
- врши потребан преглед превозних средстава, путника и пртљага у циљу проналажења учиниоца, саучесника и прикривача кривичног дела, ако их има, проналажења предмета и трагова кривичног дела;
- предузима мере на утврђивању истоветности лица и предмета у циљу провере веродостојности исказа лица о идентитету;
- расписује потрагу за лицем;
- позива грађане ради прикљупања обавештења;
- по потреби и по овлашћењу јавног тужиоца предузима и поједине доказне радње: увиђај, саслушање осумњиченог, привремено одузимање предмета и претресање без наредбе.

2.1.2. Истрага

Истрага је друга фаза претходног стадијума редовног кривичног поступка и она се увек спроводи када су у питању кривична дела за која је изречена казна затвора од 8 година или тежа казна, какво је и кривично дело тешко убиства (изузетак је када је учинилац кривичног дела малолетно лице, као и када се подигне непосредна оптужница (али се и тада предузимају одређене доказне радње)).

Истрага има неке своје опште карактеристике: (Кесић, Т. & Чворовић, Д., 2014; Бејатовић, 2014, pp. 389-390):

- истрага се покреће *наредбом* јавног тужиоца *о покретању истраге*, која се доноси пре или непосредно после прве доказне радње коју су предузели јавни тужилац или полиција у предистражном поступку, а најкасније у року

од 30 дана од дана када је јавни тужилац обавештен о првој доказној радњи коју је полиција предузела (чл. 296, ст. 1 и 2. ЗКП);

- за покретање истраге довољан је најнижи степен сумње- *основ сумње*;
- истрази претходи делатност субјеката предистражног поступка;
- основни *задатак истраге* је да се прикупе докази и подаци који су потребни да би се могло одлучити да ли ће се подићи оптужница или обуставити поступак, докази који су потребни да се утврди идентитет учиниоца, докази за које постоји опасност да се неће моћи поновити на главном претресу или би њихово извођење било отежано, као и други докази који могу бити од користи за поступак;
- једини *овлашћени субјект* покретања истраге је јавни тужилац;
- истрага се може покренути и *против непознатог учиниоца*;
- у истрагу се може укључити *полиција* која ће предузети поједине доказне радње;
- један од субјеката истраге је и *судија за претходни поступак*;
- у истрагу се могу укључити и *стручна лица* одговарајућих струка која ће давати потребна обавештења на питања о прибављеним доказима;
- осумњичени и бранилац имају могућност да *самостално прикупљају доказе и материјал у корист одбране*;
- једна од особености истраге је и њена *отвореност*- она је отворена према друштву.

Најважнији део истраге чине управо *доказне радње* које се предузимају у циљу прикупљања доказа и предмета који ће расветлити и решити кривични догађај и довести до адекватног кажњавања учиниоца. Доказне радње су од непроцењивог значаја јер се прикупљањем доказа „утврђују и разјашњавају чињенице које чине садржину кривичне ствари и основ свих судских одлука које се доносе у кривичном поступку. У кривичном поступку ни тужбени ни одбрамбени захтеви не омогу опстати уколико не буду доказани. Путем доказа у кривичном поступку открива се и разјашњава истинитост или неистинитост спорних чињеница и околности и на тај начин се омогућава законито решење ствари“ (Бејатовић, 2014, р. 275).

Код кривичног дела тешког убиства, а с обзиром на компликованост откривања свих релевантних чињеница везаних за ово кривично дело, користе се сва доказна средства, при чему постоји могућност да се нека доказна средства у конкретном случају користе у већем обиму, а нека у мањем. Ово је зато што кривично дело тешког убиства спада у веома тешка, тј. озбиљна кривична дела, како с обзиром на последице које проузрукује, тако и са обзиром на казну која је за њих прописана (Радисављевић, М. & Петковић, П., 2014, р. 164).

У редовна доказна средства која се примењују у случају кривичног дела тешког убиства спадају:

- увиђај,
- вештачење,
- реконструкција кривичног догађаја,
- саслушање окривљеног,
- испитивање сведока,
- исправе,
- узимање узорака,
- претресање стана и лица и
- привремено одузимање предмета.

Једна од најважнијих доказних радњи која се предузима у случају кривичног дела тешког убиства је **увиђај**. Увиђај се састоји у непосредном и чулном опажању чињеница од стране органа поступка. О појму и специфичностима увиђаја код кривичног дела тешког убиства биће више речи у следећем поглављу.

У складу са чл. 113. Законика о кривичном поступку, орган поступка може да одреди **вештачење** када је за утврђивање или оцену неке чињенице у поступку потребно стручно знање. При том се вештачење не може одредити ради утврђивања или оцене правних питања о којима се одлучује у поступку. Дакле, када орган поступка (јавни тужилац и полиција пре свега) не располаже потребним стручним знањем за утврђивање чињеница, постоји потреба за ангажовањем посебног стручног лица, које поседује ова знања, а како би органу поступка пружило стручну помоћ. У случају кривичног дела

тешког убиства најчешће ће се предузети следећи облици вештачења: преглед и обдукција леша; вештачење душевног стања окривљеног и телесни преглед окривљеног и других лица.

Реконструкција кривичног догађаја је истражна радња „која се састоји у понављању радњи или ситуација у условима под којима се према изведеним доказима догађај одиграо, у циљу проверавања изведених доказа или утврђивања чињеница које су од значаја за разјашњење предмета доказивања, или евентуалног поновног извођења доказа, на основу материјалних чињеница које су фиксиране превасходно увиђајем, али и на основу других доказних информација прикупљених у поступку“ (Радосављевић-Милинковић, 2015, р. 241). Садржински, дакле, реконструкција представља понављање целог кривичног поступка. Због тога, код реконструкције тешког убиства нарочито треба водити рачуна о томе да се ни у ком случају не сме довести у опасност живот неког лица. Члан 137. ЗКП налаже да се реконструкција не сме обавити на начин којим се вређа јавни ред и морал или се доводи у опасност живот или здравље људи.

Саслушање окривљеног представља веома важну доказну радњу јер он располаже сазнањима о томе како је кривично дело извршено, те је његов исказ веома важно доказно средство. Исказ окривљеног може се одредити као изјава коју он даје у том својству о кривичном делу које му се ставља на терет и другим питањима кривичне ствари која је предмет суђења (Симовић, 2009, р. 374).

Испитивање сведока је такође веома важно доказно средство јер представља веома важан део у откривању свих чињеница које су важне за кривични поступак. Наиме, велики број убистава врши се у присуству неког трећег лица, при чему та лица постају потенцијални сведоци. Са друге стране, ако се убиство изврши без присуства трећих лица, сигурно ће се током кривичног поступка појавити лица која могу да дају неке податке о животу извршиоца кривичног дела убиства. Због тога, исказ сведока представља веома важно доказно средство у кривичном поступку које се води за извршено дело убиства (тешког убиства поготово) (Димовски, 2012, рр. 94-95).

Исправе су доказна средства која омогућавају органу поступка да сазнаје и опажа чињенице које су релевантне за кривични поступак. У складу са чланом 2. тачка 26. ЗКП,

„исправа“ је сваки предмет или рачунарски податак који је подобан или одређен да служи као доказ чињенице која се утврђује у поступку. У складу са чл. 138. ст. 1 истог закона, доказивање исправом се врши читањем, гледањем, слушањем или увидом у садржај исправе на други начин. Исправе се прикупљају предузимањем других доказних радњи- у случају тешког убиства нпр. увиђајем или претресањем стана и лица, као и привременим одузимањем ствари и предмета.

Узимање узорака је још једно доказно средство које се може применити у случају кривичног дела тешког убиства. Под овим се подразумева узимање следећих врста узорака: биометријских узорака, узорака биолошког порекла или узорака за форензичко-генетичку анализу. Ови узорци се, а у циљу утврђивања чињеница у поступку, могу узети од осумњиченог тј. окривљеног (без његовог пристанка), као и од других лица који су затечени на месту кривичног дела, од жртве тј. свих лица који могу бити доведени у везу са кривичним догађајем (у циљу отклањања сумње о повезаности са кривичним делом, тј. у циљу утврђивања трага или последице кривичног дела на њима) (чл. 140-142. ЗКП).

Претресање стана и других просторија или лица предузима се када постоји вероватноћа да ће се претресањем пронаћи окривљени, трагови кривичног дела или претмети важни за кривични поступак (чл. 152, ст. 1 ЗКП). Претресање је доказна радња која је веома важна за откривање учиниоца и разјашњавање кривичног дела тешког убиства. Окривљени за кривично дело тешког убиства, у највећем броју случајева, неће се затећи на месту извршења кривичног дела, већ ће се крити у одређеним просторијама. Такође, трагови или предмети који су коришћени за извршење овог кривичног дела, могу се пронаћи у стану или другим просторијама приликом њиховог претресања. Такође, на одећи или телу окривљеног могу се наћи трагови којима се доказује да је управо то лице извршило кривично дело тешког убиства (Димовски, 2012, р. 98).

Још једна важна кривичнопроцесна радња којом се кривично дело тешког убиства доказује је **привремено одузимање предмета и исправа**. Ова радња се може изводити заједно са претресањем стана и лица или појединачно. Сврха ове радње огледа се у привременом одузимању ствари и исправа које могу послужити као доказ у кривичном поступку. Код кривичног дела тешког убиства, овом радњом се обезбеђују предмети који су као средство послужили за извршење кривичног дела (различите врсте оруђа и оружја),

као и предмети на којима се могу наћи трагови извршења овог кривичног дела. Тако се, уједно, ствара и индиција о присутности одређеног лица на месту извршења убиства и индиција дејства убиства на извршиоца (окрвављена одећа, поцепани капут, обућа на којој има блата са места извршења убиства и сл.) (Водинелић, 1978, р. 95). Ови предмети се враћају власнику уколико се поступак обустави или не постоје разлози за њихово одузимање. Са друге стране, може доћи и до трајног одузимања ових предмета, а ако је то у интересу опште безбедности или из моралних разлога (нпр. поцепани капут, обућа са блатом могу се вратити, док се оружје може трајно одузети).

У случају извршеног кривичног дела тешког убиства (поред осталих тачно наведених кривичних дела), а у складу са чл. 162. ЗКП, могу се применити и одређене *посебне доказне радње*. У том погледу, за кривично дело тешког убиства могу се предузети следеће посебне доказне радње:

- тајни надзор комуникације,
- тајно праћење и снимање,
- прикривени иследник.

Тајни надзор комуникације и тајно праћење и снимање (чл. 166-173. ЗКП) може наредити суд, а на предлог јавног тужиоца. Ове посебне доказне радње, које се састоје у надзору и снимању телефонских и других разговора или комуникација другим техничким средствима и оптичком снимању лица, могу се наредити за лице (или лица) за које постоје основи сумње да је извршило кривично дело тешког убиства, ако се на други начин не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање на други начин било знатно отежано (чл. 161. ст. 1 ЗКП). Ове радње могу да се примене и ако постоје основи сумње да се припрема извршење тешког убиства, а околности су такве да се на други начин кривично дело не би могло открити, спречити или доказати или би то изазвало несразмерне тешкоће или велику опасност (чл. 161, ст. 2 ЗКП). Осумњичени за тешко убиство, дакле, може бити под надзором и над њим се може вршити снимање телефонских и других разговора или комуникација другим техничким средствима, као и оптичка снимања и ово може трајати најдуже шест месеци (изузетно може трајати и дуже). Задужени за извршавање ових мера јесу полиција, Безбедносно-информативна агенција и Војнобезбедносна агенција.

Прикривени иследник је посебна доказна радња која се углавном примењује у циљу борбе са организованим криминалом, чији чланови, осим других кривичних дела често врше и кривична дела тешког убиства. Нарочито се прикривени иследник ангажује када организоване криминалне групе користе убиства зарад стицања финансијске или друге користи (облик тешког убиства). Ова посебна доказна радња користиће се ако се коришћењем других посебних доказних радњи не могу прикупити докази за кривично гоњење или би њихово прикупљање било знатно отежано (чл. 183 ЗКП). О извршеном тешком убиству, прикривени иследник прикупља две врсте података: 1) податке који сами по себи представљају доказ у кривичном поступку, под условом да се он покрене и 2) податке који не представљају сами по себи доказ, већ су део сазнања до којих је дошао прикривени иследник, који ће добити доказни значај уколико их у својству сведока суду презентира сам прикривени иследник (нпр. то су оружје или оруђе којим је извршено тешко убиство) (Димовски, 2012, р. 107).

2.1.3. Оптужење

Након завршене истраге, следи и последња фаза претходног стадијума кривичног поступка- оптужење. У овој фази испитује се основаност и одрживост оптужнице јавног тужиоца и тиме се омогућава настављање или обустављање кривичног поступка у датој ствари. Даљи кривични поступак (пред судом) могућ је само на основу оптужнице. Ова фаза кривичног поступка завршава се потврђивањем оптужнице или обуставом поступка (Бејатовић, 2014, р. 404).

У овој фази кривичног поступка, истиче се делатност следећих кривичнопроцесних субјеката: овлашћени тужилац са функцијом подизања оптужнице; кривични суд са функцијом испитивања оптужнице и окривљени и његов бранилац, са правом поношења одговора на оптужницу (Бејатовић, 2014, р. 404).

Потврђивањем оптужнице, кривични поступак прелази у судски, где ће се на главном претресу изнети и размотрити сви докази који су предистражним и истражним поступком утврђени, и где ће се коначно донети пресуда о кривичној одговорности учиниоца кривичног дела и где ће му бити изречена одговарајућа кривична санкција.

3. СПЕЦИФИЧНОСТИ УВИЋАЈА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ КОЈИ СЕ ВОДИ ЗА КРИВИЧНО ДЕЛО ТЕШКОГ УБИСТВА

Увиђај представља једну од најзначајних доказних радњи која помаже у откривању и разјашњавању чињеница важних за кривично дело тешког убиства.

Увиђај је, дакле, радња доказивања којом се непосредним опажањем прикупљају важне чињенице везане за место извршења кривичног дела. У члану 123. Законика о кривичном поступку увиђај се дефинише као истражна радња која се предузима када је за утврђивање или разјашњење какве важне чињенице у поступку потребно непосредно опажање.

"Увиђај је доказно средство које се састоји у непосредном и у законској форми предузетом чулном опажању чињеница које су важне за остваривање кривичнопроцесног задатка, од стране органа поступка" (Бејатовић, 2014, р. 289). Ради што стручнијег и потпунијег обављања ове истражне радње, неопходно је да састав увиђајне екипе буде усклађен са процесним одредбама позитивног законодавства и криминалистичким правилима и њу би требало да чине: орган поступка (јавни тужилац, полиција и суд), криминалистички техничар, стручна лица- познаваоци одређених струка, као и вештаци (лекар специјалиста судске медицине, балистичар, биохемичар и сл.).

Увиђај, по својој природи, има дуалистички карактер - кривичнопроцесни и криминалистички. У складу са тим, и циљ вршења увиђаја може се изразити на два начина: на бази кривичнопроцесне форме и на основу криминалистичке садржине. Процесни циљ се односи на утврђивање и разјашњење неких важних чињеница у поступку, док се криминалистички циљ огледа у настојању да се у одређеном времену и на одређеном простору прикупи највећа могућа количина криминалистичких релевантних информација (Лепир, 2010, р. 398).

Увиђај је радња која се примењује на основу одредби ЗКП-а, уз примену криминалистичко-техничких метода и средстава који су усмерени на проналажење, обезбеђење од уништења и фиксирање криминалистичких и правно релевантних материјалних информација за потребе кривичног поступка.

Увиђај се предузима у складу са начелом оперативности и брзине. У супротном, одуговлачењем може доћи до промене ситуације на лицу места услед атмосферских прилика или лица која се нађу на лицу места која могу несвесно да униште трагове кривичног дела и оставе своје. Учиниоцима се не сме оставити прилика да униште постојеће и створе лажне трагове, прибаве лажне сведоке, побегну далеко. Треба одмах изаћи на лице места да би се затекли сведоци или очевици. На лицу места се промене повећавају услед протеча времена, те се хитним изласком на место догађаја спречава настајање промена.

Поред благовремености (брзине) још једна битна карактеристика увиђаја је његова објективност. Објективност се огледа у тачном и прецизном фиксирању чињеница које су непосредно опажене (Стевановић, Ч. & Турчић, В., 2006, pp. 248-249). Наведене карактеристике увиђаја нарочито су важне код кривичних дела (тешког) убиства, јер је код овог кривичног дела веома битно да чињенице које су важне за расветљење и решење кривичне ствари не нестану (зато се тражи хитност у поступању, као и свестраност и потпуност вршења увиђаја од стране органа поступка (објективност у раду)).

Предуслови за вршење увиђаја су: (Лепир, 2010, р. 401)

- постојање сталног дежурства ради формирања, опремања и упућивања одговарајуће екипе на место кривичног догађаја, ради вршења увиђаја;
- организовање система веза дојаве;
- обезбеђење потпуне техничке и друге потпоре;
- држање у приправности службеног пса-трагача;
- поседовање адреса и бројева телефона вештака, који у случају потребе могу да учествују у увиђају.

У истрази, увиђај је у примарној надлежности тужиоца који спроводи истрагу. У секундарној фази, након обавештења тужиоца, увиђај је у надлежности овлашћеног службеног лица. Након подизања оптужнице увиђај обавља судија за претходно саслушање, а на главном претресу врши га судија односно веће. Екипу за вршење увиђаја могу сачињавати и стручњаци различитих специјалности (лекари, балистичари, стручњаци ватрогасне и противпожарне екипе, инжењери) и, наравно, форензичари.

У складу са Законом о кривичном поступку (чл. 133), предмет увиђаја може бити лице, ствар или место. Увиђај места се предузима на месту кривичног дела или на другом месту на коме се налазе предмети или трагови кривичног дела (чл. 136 ЗКП). Најложенији предмет увиђаја је управо место кривичног догађаја, јер га чине сви предмети и сва места, као и сва лица на којима се могу наћи предмети и трагови кривичног дела (Жарковић, М., Бановић, Б. & Ступар, Љ., 2005, р. 155). Суштину увиђаја чини непосредно изучавање оригиналне ситуације на месту извршења криминалне радње (Крстић, 2002, р. 113).

Као и за друга кривична дела, тако и за кривично дело тешког убиства, детаљно истраживање места где се десило ово кривично дело, омогућава да се прикупе материјални докази и друге чињенице које ће помоћи расветљавању кривичног дела тешког убиства. Уколико се у овој фази кривичног поступка направе пропусти, то може веома негативно утицати на доказивање убиства и откривање учиниоца овог кривичног дела- због тога је врло важно да се увиђај, а нарочито увиђај лица места на коме се десило тешко убиство, врши тимски, организовано и систематично.

Суштински циљ увиђаја је да се одговори на што више „златних питања“ криминалистике. Када је у питању кривично дело (тешког) убиства, увиђај би требало да одговори на следећа питања: (Фејеш, И. & Лајић, О., 2014, рр. 10-11)

- да ли догађај представља кривично дело (тешког) убиства или је у питању самоубиство, задесна или природна смрт;
- време и место извршења;
- начин и средство извршења;
- идентитет жртве;
- број учинилаца;
- пут доласка и одласка, кретање и начин понашања на лицу места учиниоца;
- положај жртве и учиниоца у моменту извршења дела;
- која су места, тј. локације с којих су се могле видети или чути видне или чулне манифестације које су пратиле извршење дела;
- мотив учиниоца;
- осумњичена лица.

Централно место вршења увиђаја је место где се налази леш, али је неопходно да се изврши и детаљан и систематски преглед шире околине како би се пронашли трагови и предмети у вези са убиством и његовим учиниоцем.

Место извршења кривичног дела тешког убиства је основ за проналажење материјалних доказа. Пронађени предмети и трагови имају веома велики значај за постављање верзија и утврђивање чињеница и околности које су у вези са извршењем (тешког) убиства и откривања учиниоца, јер оно веома често садржи форензички доказ који води до хапшења осумњичених особа (Корајлић, Н., et. al, 2007, р. 55). Зато је врло важно да се место извршења убиства (као и сва друга места која су од значаја) благовремено и стручно обезбеди до доласка увиђајне екипе.

Након сазнања за кривично дело тешког убиства, на лице места излази полицијски службеник. Он, при том, предузима различите мере и активности које се једним именом називају *прве мере поступања* по сазнању за кривични догађај. Активности које предузима лице које прво стигне на место догађаја, у великој мери утицаће на успех или неуспех целокупне истраге о (тешком) убиству. У том смислу, полицијски службеник мора безбедно да стигне на лице места, да смири опасне ситуације, пружи медицинску помоћ, ухапси све осумњичене, обезбеди лице места, идентификује сведоке и позове одговарајућу помоћ. У начелу, прве мере поступања на месту кривичног догађаја подразумевају следеће активности: (Howell, 1999, pp. 1-5)

1) безбедан долазак на лице места:

Први полицијски службеник треба брзо али опрезно да приђе лицу места, да паркира аутомобил тако да не наруши лице места, да увиди све детаље на лицу места и документује та запажања (шта види, чује, осећа). Пажљиво и опрезно поступање је од кључне важности, а како се не би уништили или контаминирали трагови.

Ова активност подразумева предузимање више радњи: безбедан долазак на лице места; документовање свега што је запажено приликом доласка на лице места; провера локације и стања жртве; обраћање пажње на особе или возила која напуштају лице места и утврђивање идентитета присутних лица; обраћање пажње на временске услове, услове осветљења, време у које је полицијски службеник стигао на лице места; документовање

свега наведеног. Такође, у овој фази треба обратити пажњу на оно што се налази на лицу места, а не би требали да буде тамо, тј. на оно што би требало да буде на том месту, али недостаје.

2) осигурати безбедност:

Безбедност, како субјеката који реагују, тако и свих других лица је од примарног значаја. С тим у вези, полицијски службеник који први стигне на лице места, мора да идентификује и смањи потенцијално опасне ситуације на лицу места- на лицу места могу се наћи осумњичени, оружје, ватра, експлозивни и сл., а такође, напад још увек може бити у току, те је важно да се ове опасности отклоне пре доласка увиђајне екипе.

3) обезбедити медицинску помоћ:

Примарна одговорност полицијског службеника је очување живота. Стога, он мора да обезбеди адекватну медицинску помоћ за сваког повређеног. Спасовање живота је приоритет, али ипак треба водити рачуна да се при том не униште потенцијални докази (треба изабрати пут којим ће ићи екипе медицинске помоћи, идентификовати екипу медицинске помоћи, водити рачуна да се при том не наруши много лице места и документовати све што је померено).

4) ухапсити осумњичене:

Ако је безбедно, треба ухапсити све оне који су укључени у злочин. Уколико је потребно, полицијски службеник може позвати и подршку, ако није безбедно да их сам ухапси.

5) обезбедити лице места:

Лице места се мора обезбедити јер се тиме врши очување и заштита лица места. Радње и мере које се предузимају у склопу обезбеђења лица места морају да буду прилагођене сваком конкретном случају (тешког) убиства и морају да се предузимају стручно и зналачки (Јекић, З. & Шкулић, М., 2005, р. 104). Код кривичног дела тешког убиства, могуће је пронаћи различите трагове и предмете на лицу места, те је нужно да се

оно адекватно обезбеди, а како би се спречила промена или уништење тих предмета и трагова (услед дејства спољних фактора (киша, снег, ветар и сл.) или људског фактора).

Приликом обезбеђења лица места (тешког) убиства посебну тешкоћу представља присуство и понашање родбине и пријатеља убијеног, знатижеља присутних лица и захтеви појединих друштвених фактора да се упознају са детаљима догађаја, што доводи у опасност очување релеваности трагова и предмета. Због тога је нужно да лице које поступа у овој фази учини доступним одређене информације овим лицима, али да при том не дозволи обилазак места догађаја, дирање и померање трагова и предмета.

У овој фази поступања, одређује се простор који се сматра местом где се десило (тешко) убиства (тај простор се обележава одговарајућим материјалом (нпр. тракама, конопцима и сл.)), удаљују се сва непотребна лица, обезбеђују се трагови и предмети, забрањује се кретање на том простору без стварне потребе и ограничава сопствено кретање на месту где се налазе предмети и трагови. Код кривичног дела (тешког) убиства, нарочито, треба доследно поштовати основно криминалистичко правило да се ништа не дира и не помера до доласка екипе за вршење увиђаја. У овој фази се, такође, проверава да ли има услова за коришћење пса трагача, и уколико има, предузимају се мере на довођењу водича са службеним псом.

б) позвати помоћ:

За наставак истражног процеса, од кључне важности је присуство одговарајућег стручног особља на лицу места. У том погледу, а у зависности од конкретне ситуације, на место догађаја могу се позвати: додатне патролне јединице, непосредни руководиоци, спасилачко особље, инспектор за убиства, форензичари, службеник за информисање јавности и сл.

Дакле, основни задаци припадника полиције који први стигну на место догађаја, јесу следећи: (Фејеш, И. & Лајић, О., 2014, pp. 4-6)

- да утврде да ли жртва даје знаке живота и, ако је потребно, да омогуће пружање медицинске помоћи, обавесте службу хитне помоћи или обезбеде

хитан транспорт повређеног лица у здравствену установу. Спасовање људског живота је приоритет;

- да одреде и обележе круг лица места и удаље из њега сва лица осим службених. Уколико се (тешко) убиство десило у неком затвореном простору није потребно обележавање тог простора већ је довољно да се улазна врата затворе и обезбеде;
- да идентификују очевидце ако их има и спрече њихов међусобни разговор;
- да заштите трагове приручним средствима ако постоји могућност да се они униште;
- да прикупе обавештења од сведока како би се добили подаци о извршиоцу и току самог догађаја.

Прве мере поступања по доласку на лице места подразумевају, дакле, и прикупљање обавештења од присутних лица. Информативно распитивање на лицу места односи се на: (Водинелић, 1972, рр. 31-32)

- утврђивање ко је први запазио убиство;
- утврђивање ко је први дошао на лице места, да ли је нагазио на крв и остале трагове, како се нашао на лицу места;
- ко све познаје жртву, њене животне прилике, однос са средином у којој је живела;
- какав је однос информатора према жртви;
- да ли је убица морао бити крвав, где је опрао руке, бацио средство извршења, пресвукао се.

Након што прво лице које стигне на место догађаја предузме све претходно наведене активности, на место догађаја долазе и остали чланови увиђајне екипе. Тада, полицијски службеник који је обезбеђивао лице места, тј. први изашао на лице места, обавештава увиђајног органа о томе шта је затекао, које чињенице је утврдио, као и које промене су се десиле на лицу места до доласка увиђајне екипе. Потом руководилац увиђајне екипе, а на основу ових информација, врши просторну и временску оријентацију лица места и утврђује природу догађаја. Његов задатак је и да планира начин и редослед

предузимања радњи, место на коме ће се вршити поједине увиђајне радње и одређује конкретне задатке члановима увиђајне екипе (Жарковић, М., Бановић, Б. & Ступар, Љ., 2005, р. 156).

Након што руководилац увиђајне екипе утврди и додели конкретне задатке, на лице места (у обележени круг лица места) прво улазе криминалистички техничар и вештаци одговарајуће струке. Њихов задатак је да обележе видљиве трагове и да предузму мере да се не оштете или не униште површине на којима се могу наћи микротрагови. Управо због спречавања контаминације лица места, обавеза чланова увиђајне екипе је да обуку посебна одећа пре него што уђу у круг лица места.

3.1. Статичка и динамичка фаза увиђаја

Сам увиђај врши се по правилима криминалистичке тактике и он обухвата две фазе: статичку и динамичку. Циљ **статичке фазе** увиђаја је осматрање лица места. Дакле, у овој фази ништа се не сме дирати. Ова фаза подразумева присуство руководиоца увиђајне екипе и криминалистичког техничара (форензичара) у кругу лица места. У овој фази, означавају се предмети и трагови бројчаним и другим ознакама, врше се мерења. Такође, у овој фази врши фотографисање и скицирање лица места и оно се описује у записнику (Кривокапић, В., Жарковић, М. & Симоновић, Б., 2005, р. 261). Лице места мора у потпуности бити документовано пре него што се ишта дотакне или помери. Документација је примарна одговорност свих који су укључени у истрагу о убиству- они морају да документују све што су видели, чули, осетили, шта су урадили и када су урадили (Howell, 1999, р. 1).

Након што стигне на лице места, задатак увиђајне екипе, а у овире статичке фазе увиђаја, је да изврши **визуелни преглед** лица места. „Први визуелни преглед лица места служи за уочавање лако видљивих трагова и њиховог међусобног распореда, а то омогућава мисаону реконструкцију кривичних дела или догађаја. Све ово обавља се ради што вернијег стицања увида у лице места, уз што мање изазивање промена. Овим прегледом долази се и до претпоставки о местима где би се могли наћи слабо видљиви трагови (нпр. микротрагови) као и латентни трагови, како би се на тај начин избегло њихово евентуално уништење“ (Максимовић, 2000, р. 180).

Након што се обави визуелни преглед приступа се *обележавању трагова* који су у вези са кривичним догађајем. Обележавање трагова врши се специјалним бројевима, словима или ознакама. Близу сваког трага ставља се ознака, а ако је траг сувише мали, онда се уз ознаку ставља и стрелица која упућује на дати траг. Ознаке морају бити јако уочљиве и не смеју се понављати. Код микротрагова који се обележавају помоћу стрелица, налази се и нумерација трага (Максимовић, 2000, р. 181).

Следећу активност у статичкој фази увиђаја чини *фотографисање лица места*. Редослед фотографисања обавља се од ширег ка ужем изгледу лица места, па до фотографисања појединих детаља, тј. сваког нумерисаног материјалног трага. Врло је важно да на свакој фотографији трагови буду јасно уочљиви (Максимовић, 2000, р. 181). Осим фотографисања, за фиксирање лица места користи се и *видео снимање*. То је преваходно зато што видео метод има неколико предности: квалитетније документовање укупне ситуације и структуре места кривичног догађаја, локације појединих доказа и њихове повезаности, квалитетније документовање активности предузетих током криминалистичке обраде и увиђаја места догађаја. Видео снимање је први корак у документовању лица места (ако се поседује видео камера), а потом следи фотографисање. Видео снимањем омогућава се квалитетнији и потпунији поглед на лице места у простору, као и на однос предмета и трагова (Вучковић, 2013, р. 47). „Видео снимак је вредан алат и омогућава јасну перцепцију која често није могућа са другим начинима фиксирања“ (Miller, 2014, р. 122).

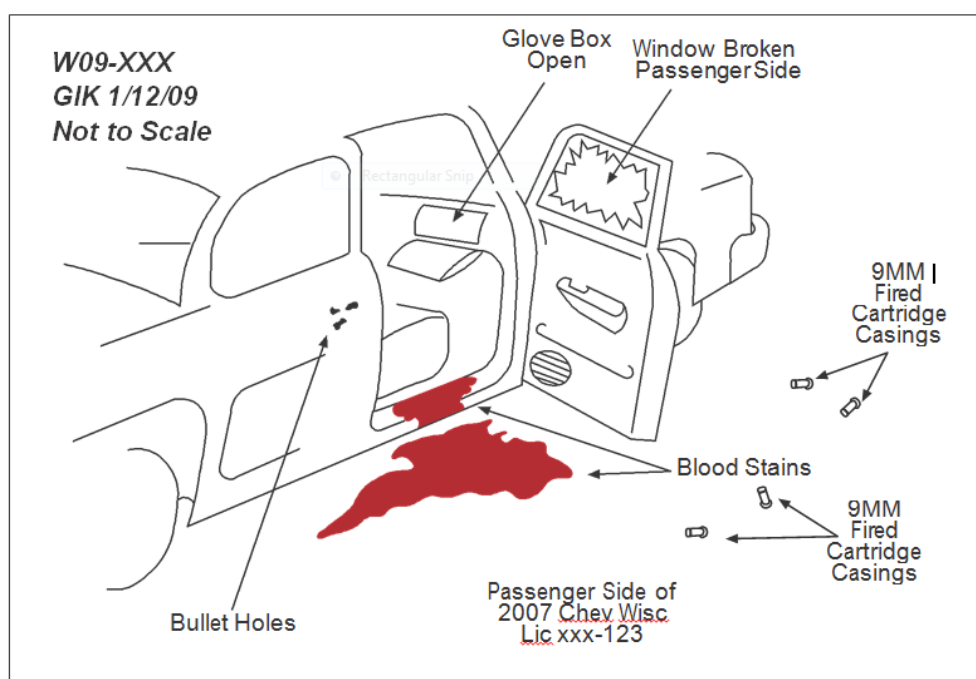
Након ових активности, врши се *скицирање лица места*. Скицирање подразумева израду скица- на терену и израду ситуационих планова- у службеним просторијама. Тиме се употпуњује наративни, фотографски и видео метод. Скицирање је завршна фаза у документовању лица места. Заједно са извештајима и фотографијама, у документовању лица места користе се и скице (Вучковић, 2013, р. 48).

За цртање скице и ситуационог плана потребно је: (Максимовић, 2000, рр. 181-182)

- израдити што више радних скица, односно крокија, тако да свака скица обухвати одређени сегмент лица места;
- на скици треба да се назначи размера у којој је рађена;

- у једном од углова скице означити стране света;
- у легенди ситуационог плана навести све метеоролошке услове под којима се увиђај врши;
- за сваки уцртани траг или предмет унети исте ознаке под којима су уведени у записнику о увиђају и који су видљиви на фото-документацији;
- осим уцртаног размерника на скицу уписати и сва битна растојања.

Постоје различити начини цртања скице. На слици 1. дат је приказ једног начина цртања скице за кривично дело убиства (место кривичног догађаја је возило).

Слика 1. Скица возила као места одигравања убиства
(Извор: (NFSTC, 2013))

Оваквим документовањем лица места, статичка фаза је практично завршена. Након завршене статичке фазе, приступа се **динамичкој фази** увиђаја. У овој фази долази до померања и прикупљања предмета и трагова, тј. долази до ремећења изгледа лица места. Криминалистички техничар узима поједине предмете, описује их, изазива латентне трагове, означава их. Врло је важно да се, приликом вршења увиђаја, а у циљу заштите и чувања предмета и трагова кривичног дела, лице места и поједини трагови и предмети означе фиксирањем, тј. фотографским и видео снимањем, цртањем скице и ситуационог

плана и уношењем у скицу и ситуациони план димензија и координата положаја тих трагова и предмета, као и да се на адекватан начин изузму и пакују материјални докази и да се они безбедно транспортују и складиште.

У динамичкој фази долази до померања предмета и трагова, тј. до њихове обраде. Ова фаза подразумева детаљан преглед места извршења кривичног дела, укључујући померање предмета и ствари ради проналажења микротрагова, али и видљивих трагова, предмета или делова предмета који су у статичкој фази били скривени или неприступачни.

У динамичкој фази, дакле, уносе се промене на лицу места: (Лепир, 2010, р. 405)

- померају се предмети и трагови;
- врши се њихов даљи преглед и анализа;
- изазивају се латентни трагови;
- скидају се поједини трагови са подлоге;
- пронађени предмети и трагови се пакују;
- врше се различите анализе.

У овој фази, криминалистички техничар и вештаци узимају трагове и предмете и потребне узорке, пакују их и транспортују ради даљег вештачења. Врло је важно да се током увиђаја правилно фиксирају пронађени предмети и трагови те да сви буду фиксирани идентично у свим процесним документима (записник о увиђају, ситуациони план, скица, видео снимак).

3.2. Поступање са предметима и траговима на месту догађаја

Главна активност која се предузима у динамичкој фази увиђаја, дакле, односи се на поступање са пронађеним предметима и траговима кривичног дела. То поступање са траговима и предметима подразумева: (Вучковић, 2013, р. 23)

- проналажење предмета и трагова;
- обележавање предмета и трагова;
- фотографисање предмета и трагова;
- записничко фиксирање;

- скицирање;
- паковање пронађених предмета и трагова;
- слање предмета и трагова на вештачење;
- складиштење доказног материјала.

Трагови који се пронађу на месту извршења кривичног дела (тешког) убиства, имају изузетан криминалистичко-оперативан значај, јер представљају индицијалну основу за постављање адекватних верзија и планирање даљег тога криминалистичке обраде. Под траговима се подразумевају видљиве или невидљиве промене које је физичком радњом произвео човек, животиња или каква ствар приликом вршења, или у вези са вршењем кривичног дела (Кривокапић, 2005, р. 449), тј. то је свака промена која је настала у вези са кривичним делом (Максимовић, Р, & Тодорић, У., 2005, р. 159). На основу пронађених трагова могу се добити одговори на кључна питања у вези са кривичним делом.

За кривично дело (тешког) убиства трагови и предмети који су пронађени на лицу места, имају незаменљив значај за расветљавање и доказивање овог кривичног дела.

„Проналажење и идентификовање материјалних доказа је веома изазован, захтеван и тежак посао (...) Свако место кривичног догађаја је другачије, самим тим свако место захтева индивидуални приступ. На пример, убиство које се десило на отвореном простору захтева проналажење материјалних трагова на релативно мањем простору, а предмети и трагови приликом експлозије бомбе могу се наћи на веома великом растојању (...) Дакле, преглед места догађаја и проналажење доказа су радње које се предузимају са посебном пажњом, а ово подразумева примену посебних техника и процедура поступања, стручност чланова увиђајне екипе, методички приступ, а све у циљу очувања интегритета материјалних доказа. Стрпљење и пажња су од изузетне важности у овој фази“ (Вучковић, 2013, рр. 24-25).

У зависности од начина, средстава, места и времена извршења, као и од кретања и понашања учиниоца пре извршеног (тешког) убиства, за време и после (тешког) убиства, као и чињенице да ли је било отпора жртве, тј. међусобне борбе на лицу места, могуће је пронаћи разноврсне предмете и трагове који могу потицати од учиниоца, средстава

извршења и жртве. Трагови имају велики информативни значај, па се према томе могу поделити на трагове који указују на: (Савић, М., Микић, Д., 2010, р. 161)

- постојање кривичног дела;
- идентитет учиниоца;
- идентитет саучесника;
- идентитет оштећеног;
- начин извршења кривичног дела;
- средства извршења кривичног дела;
- место извршења кривичног дела;
- време извршења кривичног дела;
- мотив за извршење кривичног дела.

На месту извршења (тешког) убиства најчешће се могу наћи следећи трагови: трагови крви, сперме, длаке, пљувачке, измета и других излучевина, трагови папиларних линија, стопала, зуба, ноктију. Такође могу се пронаћи и трагови оруђа, ватреног оружја, вешања, отрова, земље, прашине, боје, лака, стакла, одеће, влакна. Понекад се могу наћи и трагови животињског порекла, возила и сл (Бошковић, М. & Бановић, Б., 1995, р. 55). Осим трагова, на месту извршења (тешког) убиства могу се наћи и разни предмети који могу да потичу од учиниоца: капа, шешир, сат, ланчић и сл.

3.2.1. Трагови и предмети који потичу од учиниоца

На лицу места, могу се наћи различити трагови и предмети који потичу од учиниоца, с обзиром да услед различитих контаката и динамике, сва лица и предмети на лицу места остварују неку врсту размене и трансфера трагова. У том смислу: (Маринковић, Д. & Лајић, О., 2012, р. 31)

- извршилац оставља своје трагове на жртви и на лицу места;
- извршилац са собом односи трагове од жртве и лице места;
- жртва задржава трагове од извршиоца и лица места и оставља своје трагове на извршиоцу и лицу места.

На месту извршења кривичног дела (тешког) убиства, тако, могу се пронаћи **трагови папиларних линија** који ће омогућити идентификацију учиниоца. Наиме, трагови папиларних линија веома су важни трагови, с обзиром да имају особине (непроменљивост, индивидуалност и могућност класификације) које их чине незаменљивим у идентификацији и регистрацији лица. Такође, могућност преношења цртежа папиларних линија са особе на неки предмет, као још једна особина ових трагова, има велики оперативни значај, те је у откривању учиниоца управо ова особина кључни фактор (Максимовић, 2000, р. 308).

Слика 2. Репродуковање рељефног трага папиларних линија коришћењем косог светла
(Извор: (НКЦ, 2015))

Трагови папиларних линија могу бити *видљиви* и *невидљиви (латентни)*. У зависности од тога, спровешће се и адекватан метод обраде ових трагова. Видљиви трагови могу бити обојени или рељефни трагови. Обојени трагови настају надслојавањем и одслојавањем- први настају када су папиларне линије прекривене неком обојеном супстанцом па при контакту са било којом површином, ове супстанце се преносе на површину, док други настају када се чистом кожом прста длана или табана додирне нека свеже обојена површина, те долази до преношења боје са подлоге на кожу. Са друге стране, рељефни трагови настају када папиларне линије дођу у контакт са пластичном подлогом, те папиларне линије под притиском продру у ту подлогу (Максимовић, Р, & Тодорић, У., 2005, рр. 165-166). За фискарање обојених трагова папиларних линија потребно је извршити њихово фотографисање, док код рељефних трагова, поред

фотографисања, врши се и фиксирање ливењем. Ливење се може обавити различитим материјалима, као што су пластелин, гипс, ластик 55. На слици 2 приказана је употреба косог светла у фотографисању рељефног трага папиларних линија.

Најзаступљенији трагови папиларних линија су латентни (невидљиви) трагови, чије се проналажење врши помоћу метода који они постају видљиви, тј. методама изазивања. Постоје физичке (једна пара, различити прашкови, пламен) и хемијске методе (сребро-нитрат, нинхидрин, цијано-акрилни естри, осмијум-тетраоскид, радиоактивне методе) за изазивање невидљивих трагова папиларних линија. Након што се изазову ови трагови, приступа се њиховом обележавању, фотографисању, уцртавању у скицу и описивању у кримианлистичко-техничком извештају и записнику о увиђају (Жарковић, 2005, pp. 175-178).

На месту извршења кривичног дела (тешког) убиства могу се наћи и **биолошки трагови** учиниоца (трагови крви и трагови излучевина (пљувачка, зној, мокраћа и сл.). Може се десити да жртва повреди учиниоца у току извршења убиства или да се учинилац повреди на неки други начин (нпр. нестручним руковањем оружјем које је користио као средство извршења). Због тога је врло важно да се сваки биолошки траг посебно обради, а не да се одмах претпостави да сви они потичу од жртве. Под биолошким траговима подразумевају се трагови људског порекла који представљају носиоце ДНК материјала. ДНК се може наћи у крви, ћелијама коже, ткива, органа, мишића, мождане ћелије, костима, зубима, длакама, пљувачки, слузи, зноју, ноктима, урину, сперми, измету. Утврђивањем ДНК одређеног узорка, може се, на пример, установити да ли је неко био на месту кривичног догађаја, а тврди супротно, тј. коме одређени узорак припада (Вучковић, 2013, p. 65).

Добра мисаона реконструкција догађаја по свим верзијама је од кључног значаја за успешно проналажење трагова биолошког порекла. Трагове крви, с обзиром да су црвене боје и, ако нису намерно уклоњени, није тешко запазити (пример лако видљивог трага крви приказан је на слици 3). Али, ако су они опрани или покушани да се сакрију на други начин, могу се открити помоћу влажног ватног тампона, кварц лампе и сл. У зависности од тога у ком стању се налази пронађени траг крви, метод њихове обраде је различит. Ако су трагови крви суви и налазе се на глатким и тврдим површинама, неопходно их је

састругати помоћу ножића у посебну кесицу или епрувету. При том је потребно узети и узорке те површине из непосредне близине, ради упоређивања. Ако се трагови крви налазе на гломазним предметима, треба одсећи део предмета на коме се налази траг, а ако се налазе на лако преносивим предметима, она читаве предмете треба запаковати и доставити на вештачење (Максимовић, Р, & Годорић, У., 2005, рр. 212-215).

**Слика 3. Фотографија трага крви
(Извор: (NFSTC, 2013))**

Биолошки трагови, уопште, захтевају специфично поступање у складу са одговарајућим стандардима који се тичу њиховог изузимања, паковања, транспортовања и даље обраде, а све у циљу да се избегне контаминација ових трагова, чиме они могу да постану неупотребљиви у доказном процесу (Фејеш, И. & Лајић, О., 2014, р. 118). У том погледу, врло је важно да узорак биолошког трага буде сув (узорци се не смеју сушити на топлом ваздуху). Траг биолошког порекла пакује се у папирне коверте или вреће, тј. посебне епрувете (никако у пластичне кесе). Сваки узорак се мора прикупити и спаковати одвојено, како би се избегла њихова међусобна контаминација (Вучковић, 2013, р. 68).

С обзиром на велики значај трагова крви и других биолошких трагова и велику могућност њихове контаминације, правилно поступање са њима је кључне важности. Поступак са траговима крви и другим биолошким траговима мора се вршити у складу са следећим смерницама: (NFSTC, 2013, р. 44)

- никада се ови докази не пакују у пластичне кесе;
- уколико се траг крви налази на одећи, ако је могуће, треба читаву обојену одећу сакупити;
- треба избегавати преношење крви са једног дела одеће на други- не преклапати или гужвати одећу приликом паковања;
- избегавати претерану топлоту приликом сакупљања, транспорта или складиштења ових трагова;
- избегавати влагу, воду или друге течности;
- избегавати излагање трагова крви јаком светлу;
- избегавати додиривање, скидање рукавица или кашљање/кијање у близини доказа;
- означити пакет одговарајућим знаком упозорења;
- остављање ових трагова изложених на месту догађаја може довести до њихове контаминације.

Поред трагова папиларних линија и билошких трагова, на месту догађаја, могу се пронаћи и **трагови кретања** на лицу места, тј. трагови стопала и трагови газећег слоја обуће, трага пнеуматика возила. На основу њих се може утврдити број лица која су се кретала на лицу места, правац њиховог доласка и одласка, врста возила које је коришћено за ту намену и сл (Фејеш, И. & Лајић, О., 2014, pp. 7-9).

Осим трагова, на месту извршења кривичног дела (тешког) убиства могу се пронаћи и разноврсни **предмети који потичу од учиниоца**, којима није извршено кривично дело, али представљају материјалне индицијалне чињенице од битног криминалистичког значаја, нарочито у односу на постављање верзија ко може бити осумњичено лице. Тако, учинилац на месту извршења убиства у многим случајевима оставља разне предмете, понекад свесно, јер му сметају, док их у одређеним ситуацијама може изгубити или заборавити на лицу места, тако да није ни свестан да их је оставио. Најчешће се могу пронаћи следећи предмети који потичу од учиниоца: приручни предмети (нпр. кишобран, ташна); предмети личне употребе (нпр. цигарете, минђуша, сат, ланчић); предмети обуће (нпр. ципеле, патике, чизме); делови одеће и обуће (дугмад,

парче платна од гардеробе, влакна, делови ђона ципеле); и други предмети (нпр. писма, касете, исправе и разна документација).

3.2.2. Трагови и предмети жртве (трагови на лешу)

Најчешћи траг жртве који се може наћи на лицу места (тешког) убиства је траг крви. Он се може наћи како на самој жртви, тако и на околним предметима, зидовима, патосу, плафону и сл. Такође, могу се наћи и трагови ноктију, зуба, влакна, длаке, трагови папиларних линија. Уколико се ови трагови пронађу и на учиниоцу, то може бити значајна индиција да је то лице заиста и починило ово кривично дело.

Са друге стране, на жртви се могу пронаћи и трагови који потичу од учиниоца-трагови крви, длаке, трагови зуба, ноктију, влакна и сл. На жртви се могу пронаћи и трагови од средства извршења кривичног дела, који могу бити различити у зависности од тога о ком се средству ради. Такође, на жртви се могу пронаћи и специфични микротрагови који могу да се задрже нпр. испод ноктију, а који потичу од ткива или одеће учиниоца. Све то зависи од начина извршења убиства и развоја тока криминалног догађаја.

Ова фаза криминалистичког поступања превасходно подразумева *преглед и описивање леша*. Још у статичкој фази увиђаја, врши се описивање изгледа леша. Под тим се подразумева опис тачног изгледа леша и његовог положаја. Опис леша обавезно мора да обухвати пол, старост, висину, боју и облик косе, обрве, нос, очи и уши. Посебну пажњу, приликом описивања леша, треба обратити на положај леша у односу на околину и положај појединих делова тела међу собом, одећу и повреде. Опис леша врши лекар специјалиста судске медицине.

У динамичкој фази увиђаја, врши се спољашњи преглед леша, а у циљу утврђивања повреда и других промена које су последица извршења кривичног дела, проналажења трагова и утврђивања начина и средства извршења и других предмета који могу бити од значаја за идентификацију, превасходно жртве, али и учиниоца. Спољашњи преглед леша врше лекар судске медицине али и криминалистички техничар и други вештаци у зависности од средства којим је убиство извршено (балистичар, биохемичар, трасолог и сл.).

Први корак у поступању са лешом је утврђивање идентитета преминулог. Прво треба утврдити о коме се ради, а затим истражити личност и друштвене односе преминулог. „Тиме ће се трасирати пут ка дефинисању круга особа које су имале најразличитије односе са жртвом и утврђивању средине у којој се она кретала и боравила“ (Маринковић, 2011, р. 183).

За идентификацију леша користе се следеће методе: (Маринковић, Д. & Лајић, О., 2012, р. 40)

- метода увида у идентификациона документа и друга документа која се налазе код леша;
- метода препознавања леша, непосредним предочавањем или посредно, на основу фотографије и личног описа;
- метода дактилоскопирања и компарације отисака прстију;
- метода утврђивања и поређења ДНК профила;
- метода поређења зубних отисака;
- остеолошке методе утврђивања идентитета леша (на основу костију);
- метода идентификације препознавањем одевних предмета нађених на лешу и остале неспецифичне методе.

Поступање са пронађеним лешом има најпре за циљ да се утврди како је жртва умрла. У том смислу, лекар судске медицине треба нарочито да потражи евентуалне знаке насиља на телу- треба нпр. тражити убодне или урезане ране јер уколико су многоструке то може указивати на жесток напад. Треба тражити и отиске зуба на жртви јер они потичу од осумњиченог те могу послужити за његову идентификацију.

Поступање са лешом, најпре, подразумева проналазак и преглед: (Rapp, 1989, рр. 102-103)

- трагова крви;
- трагова урина, измета, бљувотине и других излучевина;
- блата, прљавштине и других супстанци на телу или одећи;
- трагова на рукама;

- рана и повреда на телу.

У поступању са лешом, лекар судске медицине и криминалистички техничар, траже *трагове крви*. Уколико постоји нпр. локва крви (слика 4), погрешно је претпоставити да целокупна крв припада само жртви. И нападач је можда претрпео повреду, те је важно да се узорци крви узму са више места. Друга битна ствар код трага крви је облик капи- ово може да укаже на то да ли се жртва у тренутку напада кретала или мировала.

Слика 4. Траг крви у виду локве
(Извор: (НКТЦ, 2015))

На месту догађаја (тешког) убиства, могу се наћи и *урин или измет*. Они могу потицати од жртве, нарочито ако се пронађу унутар жртвине одеће. Али, они могу потицати и од учиниоца, с обзиром да неки људи, услед страха или стреса, губе контролу над својом бешиком или цревима. Зато је врло важно да се сваки узорак прикупи за каснију идентификацију. Исто тако је и са *бљувотином*. Ако је жртва повраћала, то, на пример, може бити знак да је реч о тровању.

Спољашњим прегледом леша могу се пронаћи и *мрље на кожи и одећи* које могу да укажу на околности које су довеле до смрти. Блато или прљавштина, на пример, сугеришу да је жртва можда била убијена напољу, нарочито ако постоји траг који води од места на ком је пронађен леш. Исто тако, маст, уље, боја и друге супстанце које се обично не налазе на кожи или одећи, могу бити веома важни за одређивање места где се догађај одиграо.

Веома значајне информације о начину смрти или идентитету учиниоца могу се пронаћи на *рукама жртве*. На пример, на рукама жртве могу се пронаћи трагови барутних честица што може, али не мора указивати да је реч о самоубиству. „...У циљу утврђивања поуданих показатеља испалења из ручног ватреног оружја и практичног решавања проблема за случајеве убиства, самоубиства или задеса (догађаја)“ (Ивановић, А. & Бјеловук, И., 2010, р. 7) важно је применити адекватне методе.

Обрадом трагова барутних честица може се доћи до информација о томе да ли је, дакле, реч о самоубиству или је ипак у питању убиство- у самоубиству пуцњем, на рукама жртве може остати трагова барутних честица, али, са друге стране, ови трагови могу указати и на то да је жртва покушавала да скрене цев од оружја нападача. На рукама жртве могу се пронаћи и косе црте које се обично повезују са одбрамбеним ранама насталих од покушаја жртве да зграби оружје нападача.

Нокти на жртви такође могу бити значајан извор информација и они се испитују помоћу лупе. Наиме, дешава се да жртва бранећи се, изгребе нападача, те његово ткиво може бити испод ноктију жртве. На тај начин, може се утврдити идентитет учиниоца.

Уколико је као средство извршења (тешког) убиства коришћено ватрено оружје, преглед *рана од метка* на жртви је веома важан. На лицу места требало би утврдити да ли постоје само улазне ране или и излазне. Уколико постоје излазне ране, то може указивати на то да је метак који је изашао из тела закачио зид или комад намештаја у близини (дакле, указује на то где се може пронаћи испалењени метак или његов део, што је врло важан траг који може помоћи у расветљавању и доказивању кривичног догађаја). Са друге стране, улазна рана може да пружи информације о томе у ком положају је жртва била када је упацана.

Преглед леша и проналазак предмета и трагова на лешу је, дакле, од великог значаја за добијање информација о томе шта се десило, како се десило, ко је учинилац. Такође, прегледом тела (и каснијом обдукцијом) може се указати на постојање квалификаторних околности које ће обично убиство квалификовати као тешко (нпр. уколико је жртва многоструко избодена или је њено тело у потпуности осакаћено то може указивати на тешко убиство при безобзирном насилничком понашању).

Све пронађене трагове и предмете који потичу од жртве или се на њој налазе, треба, као и за остале трагове и предмете, фотографисати, унети у скицу, на адекватан начин прикупити, спаковати и транспортовати, и описати у записнику о увиђају.

3.2.3. Трагови средства извршења

Трагови средства извршења кривичног дела могу се пронаћи на месту извршења дела, али и на учиниоцу и на жртви. Као средство извршења убиства, у досадашњој криминалистичкој пракси појављују се следећа средства: (Димовски, 2012, pp. 217-220)

- ватрено оружје (пиштољ, револвер, ловачке пушке);
- сечива и остали оштри предмети (нож, маказе, срп, бритва);
- ручна бомба, минско-експлозивне направе и запаљиве течности;
- разни алати (метална полуга, ашов, лопата, секира);
- хемијске отровне материје (сона киселина, камена сода);
- средства за спавање (барбитал, мединал, стрихнин);
- саобраћајно средство;
- канап и разна ужад;
- други предмети (колац, штап, камен, столица).

Кривично дело убиства може се извршити и ударцем, песницом, ногом, главом, гурањем, гушењем. Статистички посматрано, кривично дело убиство најчешће се врши ватреним или хладним оружјем, као и пригодним алатима.

Уколико је за извршење кривичног дела (тешког) убиства коришћено **ватрено оружје**, врло је важно да се, уколико се оно пронађе на лицу места, са њим поступа безбедно и на начин „којим ће се очувати његов балистички идентитет (могућност идентификације ватреног оружја, метака патрона, чаура и зрна“ (Жарковић, 2005, p. 189). Са пронађеним ватреним оружјем треба поступати обазриво, онемогућити га, али при том водити рачуна да се не оштете или униште трагови који се могу наћи на самом оружју (нпр. трагови папиларних линија, крви). Поступање са ватреним оружјем подразумева и његово фиксирање, као и правилно руковање, паковање и транспорт. На слици 5. приказани су правилни начини руковања са ватреним оружјем.

Трагови ватреног оружја могу се пронаћи на лицу места, на самом ватреном оружју, на жртви и на учиниоцу. „Већина трагова ватреног оружја су видљива и могу се уочити простим визуелним проматрањем и претраживањем лица места, или кориштењем једноставних оптичких помагала (лупа, косо светло). Трагови који потичу од барутних остатака могу бити и невидљиви те се за њихово проналажење и фиксирање морају примењивати специфичне фотографске или хемијске методе. Све трагове пронађене на лицу места (...) треба фиксирати неком од познатих метода (изузимањем, подизањем са подлоге специјалним фолијама или мулажирањем). Видљиве трагове након фотографисања у размери по правилу треба изузимати (чауре, пројектиле, делове пројектила, оружје)“ (НКТЦ, 2015, pp. 503-504).

Слика 5. Поступак са ватреним оружјем.
Лево: правилно фотографисање ватреног оружја- укључује скалу и идентификациони број; Десно: пример правилног поступања са оружјем пре паковања; (Извор: (NFSTC, 2013))

Проналазак испаљених метака или делова метка је од суштинског значаја за утврђивање врсте оружја из ког је пуцано- ово може бити рутински задатак ако је убица оставио оружје на лицу места, али ако га није оставио, то може представљати потешкоћу. Проналазак испаљеног метка је, такође, важно за упоређивање са насталим ранама на телу жртве. Наиме, лекар судске медицине на тај начин може да утврди који метак је довео до фаталног исхода. То може бити од значаја уколико је било више од једне особе која је пуцала. Може се десити и да дође до убиства лица а да при том није сигурно које лице је усмртило лице, уколико је, на пример, било пуцњаве између оружаног пљачкаша и особа које су се браниле. У том погледу, важно је утврдити да ли је убиство извршено од стране

пљачкаша или је лице случајно убијено од стране лица који су се бранили (Rapp, 1989, pp. 108-109).

Такође, врло је значајно и пронаћи трагове барутних честица (видљиви: трагови барутне гаражи, несагорелих и делимично сагорелих честица, трагови дејства пламена; невидљиви: ГСР честице, настале из иницијалне каписле метка) који настају као последица барутне експлозије у цеви оружја. Ови трагови се, превасходно, могу наћи на шакама осумњиченог чиме се може доказати да је управо то лице и пуцало. За скидање ових трагова са лица за које се сумња да је пуцало, код нас се користе лепљиве фолије или електронска микроскопија, где се са руку или других предмета трагови скидају помоћу пластичних лепљивих туфера (Ивановић, А. & Бјеловук, И., 2010, pp. 11-13).

На лицу места, а ако је дело извршено *хладним оружјем, алатом или тупим предметима*, могу се наћи и трагови деловања ових средстава. Ови трагови манифестују се на жртви или учиниоцу као специфичне повреде (посекотине, убоди, крвни подливи и сл.), а на месту извршења као специфична оштећења околних предмета. На пример, ако учинилац замахне хладним оружјем у намери да убије жртву, па је промаши и уместо ње погоди у зид или неки други предмет, на том предмету ће остати специфичан траг који ће дати значајне информације превасходно о томе о којој врсти средства је реч.

И ови трагови морају се обележити, фиксирати, изузети са лица места, адекватно упаковати и транспортовати, а све у циљу очувања интегритета ових трагова и очувања њихове доказне вредности.

3.3. Записник о увиђају

Фиксирање лица места, као и пронађених трагова и предмета, врши се, осим фотографисањем и скицирањем, и вербалним методом тј. вођењем адекватне документације. „Примарна одговорност свих који су укључени у истрагу, од првог полицијског службеника који стигне на лице места, до руководиоца и форензичара, је да документују оно што су видели, чули, шта су урадили и када су урадили. Тачна документација решиће много више случајева него најбољи истражитељ“ (Howell, 1999, p. 1).

Записник о увиђају искључиво сме садржати чињенице, дакле у њему се описује све оно што је опажено, не и мишљења оних који пишу записник. „Сврха записника, службене белешке и других писмена је да пружи релевантне информације о лицу места и материјалним доказима на јасан, концизан и недвосмислен начин. Коначан извештај треба представљати дескрипцију читавог догађаја“ (Вучковић, 2013, р. 32).

Записник о увиђају сачињава се на лицу места и по својој садржини нарочито садржи уводни и описни део, који обухвата следеће важне чињенице: (Водинелић, 1972, рр. 41-42)

- ко је пријавио случај, када и како;
- ко је и на који начин и којим средствима осигурао лице места;
- ко је и када започео са увиђајем;
- општи положај лица места;
- пут учиниоца на лице места;
- где се све кретао учинилац на месту извршења убиства;
- време када је убица био на лицу места;
- средство и начин извршења убиства;
- тачно место извршења убиства, као и прецизан положај, однос, држање и став убице у тренутку извршења убиства;
- положај леша у време увиђаја;
- одећа;
- трагови на одећи леша;
- трагови на лешу;
- трагови на самом месту извршења убиства;
- сва места одакле се могло видети и чути убиство;
- негативне околности;
- трагови које је убица оставио на лицу места;
- предмети које је убица оставио на лицу места;
- трагови које је морао однети на својој одећи, обући и телу;
- предмете које је убица однео са лица места;

- околности које говоре о могућим мотивима;
- да ли постоје остале индицијалне чињенице на месту убиства;
- пут којим се убица удаљио са лица места;
- атмосферске прилике и стање видљивости у време извршења дела, као и у време вршења увиђаја;
- да ли треба наредити дискретни надзор (тајно посматрање, заседу) лица места јер се неке убице враћају на место убиства;
- преглед одеће, тела и обуће осумњичених за убиство;
- да ли ће се одређеним особама допустити да, са одређене раздаљине, присуствују увиђају ради утврђивања психичког деловања на убицу.

Адекватно вођење увиђајне документације од велике је важности. Уопште, важност постојања увиђајне документације, огледа се у следећем: (Вучковић, 2013, р. 34)

- форензичари могу бити позвани да усмено представе одређене детаље и покажу радње које су предузимали током увиђаја, те том приликом треба да износе само чињенично стање, да избегавају субјективна запажања и информације;
- документација је кључна како би се у каснијој фази приказало лице места, шта је учињено, када и како;
- хронолошки и пажљиво направљена документација обезбеђује континуитет доказа током процеса. Уз помоћ ланца кретања доказа утврдиће се да је оно што је презентовано на суду потиче са места кривичног догађаја;
- сви накнадни прегледи и анализе могу бити угрожени ако ланац кретања доказа није правилно покренут и вођен на месту догађаја.

4. СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ О КРИВИЧНОМ ДЕЛУ ТЕШКОГ УБИСТВА НА ТЕРИТОРИЈИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

У складу са извештајем Републичког јавног тужилаштва, у току 2016. године, на територији Републике Србије, а због кривичног дела тешко убиство из члана 114. КЗ-а, поднете су кривичне пријаве против укупно 139 лица. Овај број представља повећање од 13% у односу на претходну годину (2015. године за ово кривично дело пријављено је 123 лица). Највише пријава за ово кривично дело поднела је полиција (против 118 лица), док су остале пријаве поднете од стране: оштећеног (против 10 лица), других државних органа (против 2 лица) и осталих подносиоца (9 кривичних пријава) (РЈТ, 2017, р. 28).

Од оволико кривичних пријава, против 10 лица пријаве су решене одбачајем, а на крају извештајног периода остало је нерешених пријава против 18 лица. Против 127 лица донета је наредба о спровођењу истраге, од тога против 57 лица истраге нису завршене у извештајном периоду. У 2016. години за ово кривично дело оптужено је 96 лица. Првостепене судске одлуке донете су у односу на 103 окривљених- од тога је 81 окривљених осуђено на казну затвора, изречене су 2 мере безбедности и 1 условна осуда, донето је 16 ослобађајућих пресуда и 3 одбијајуће (РЈТ, 2017, р. 28).

У овој години, а у односу на пол, пријављено је 113 мушкараца и 6 жена- од тога је оптужено 90 мушкараца и 6 жена. Оштећено је 90 мушкараца, 33 жене и 1 малолетно лице (РЈТ, 2017, р. 23).

У току 2015. године, укупно је поднето 123 кривичних пријава, што је мање него 2014. године. Укупан број кривичних пријава по којима је поступало Републичко јавно тужилаштво у 2015. години је 144 (на број поднетих пријава додаје се и 21 нерешена пријава из претходног периода). Највише пријава поднела је полиција (против 107 лица), затим оштећени (против 2 лица), други државни органи (против 3 лица) и остали подносиоци (против 1 лица) (РЈТ, 2016, р. 26).

Од укупно поднесених пријава у 2015. години, 15 је одбачено, а нерешено је 17 пријава. Наредба о спровођењу истраге донета је против 108 лица, а истраге нису завршене против 48 лица. Укупно је оптужено 102 лица. Првостепене судске одлуке

донете су у односу на 110 окривљених- од тога је 96 лица осуђено на казну затвора, изречене су 2 мере безбедности, донето је 9 ослобађајућих пресуда и 2 одбијајуће пресуде (РЈТ, 2016, р. 26).

У односу на пол, за ово кривично дело у 2015. години, пријављено је 117 мушкараца и 6 жена, а оптужено 99 мушкараца и 3 жене. Овим делом оштећено је 77 мушкараца и 24 жене (РЈТ, 2016, р. 26).

У складу са подацима Републичког завода за статистику, у 2014. години број лица која су умрла као последица убиства на територији Републике Србије износи 114 (РЗС, 2015, р. 280), у 2015. години, тај број износи 102 (РЗС, 2016, р. 236), док је тај број у 2016. години 123 (РЗС, 2017, р. 55). У табели испод дати су подаци о броју убијених, њиховом полу и старости, и начинима убиства у 2014. и 2015. години, а у складу са подацима Републичког завода за статистику.

Табела 1. Подаци о умрлима услед убиства у 2015. години

Статистика убијених у 2015. години	Укупно	Пол	
		Мушки	Женски
Умрли услед убиства	102	64	38
<u>Старосна структура:</u>			
0-4 год.	1	1	/
5-14 год.	/	/	/
15-24 год.	7	4	3
25-34 год.	14	9	5
35-44 год.	20	15	5
45-54 год.	20	10	10
55-64 год.	20	15	5
65 и више год.	20	10	10
<u>Узроци смрти:</u>			
Вешање, дављење, угушивање	7	3	4
Ватрено оружје и експлозив	53	35	18
Оштри и тупи предмети	27	16	11

Примена телесне снаге	7	5	2
Други поступци	8	5	3

Табела 2. Подаци о умрлима услед убиства у 2014. години

Статистика убијених у 2014. години	Укупно	Пол	
		Мушки	Женски
Умрли услед убиства	114	82	32
<u>Старосна структура:</u>			
0-4 год.	/	/	/
5-14 год.	1	/	1
15-24 год.	8	8	/
25-34 год.	17	16	1
35-44 год.	23	16	7
45-54 год.	19	14	5
55-64 год.	17	13	4
65 и више год.	29	15	14
<u>Узроци смрти:</u>			
Вешање, дављење, угушивање	4	1	3
Дављење и потапање	2	2	/
Ватрено оружје и експлозив	51	39	12
Оштри и тупи предмети	38	27	11
Примена телесне снаге	8	5	3
Други поступци	11	8	3

У складу са подацима из Табеле 1. и 2. може се установити да је у 2014. години било више убијених лица (114) у односу на 2015. када је тај број износио 102. У погледу полне структуре, у 2014. години од укупног броја умрлих услед убиства, мушкараца је било 82, док је жена било 32. У 2015. години, убијено је 64 мушкарца и 38 жена. У односу на старосну структуру, у 2014. години највише особа које су умрле услед убиства припадају старосној групи од 65 и више година (29 особа- од тога 15 мушкараца и 29

жена), а потом групи од 35 до 44 године (23 особе- од тога 16 мушкараца и 7 жена). У овој години убијено је и 1 женско дете у старости од 5 до 14 година. Са друге стране, у 2015. години, а према старосној структури, убијено је по 20 лица у следећим старосним категоријама: од 35 до 44 године (15 мушкараца и 5 жена), од 45-54 године (10 мушкараца и 10 жена), од 55 до 64 године (15 мушкараца и 5 жена) и од 65 и више година (10 мушких и 10 женских особа).

Као најчешћи начини извршења убиства појављују се следећи: вешање, давлeње и угушивање (у 2014. години на овај начин убијено је 4 особе (од тога 1 мушко лице и 3 женских; у 2015. години 7 особа (од тога 3 мушке особе и 4 женске)); давлeње и потапање (у 2014. години на овај начин убијене су 2 особе мушког пола, док у 2015. години на овај начин није убијено ни једно лице); ватрено оружје и експлозив (у 2014. години на овај начин убијена је 51 особа (39 мушкараца и 12 жена), док је у 2015. години на овај начин убијено 53 особа (од тога 35 мушкараца и 18 жена)); оштри и тупи предмети (у 2014. години 38 особа (27 мушког пола и 11 женског пола), а у 2015. години 27 особа (16 мушког и 11 женског пола)); примена телесне снаге (у 2014. години на овај начин убијено је 8 особа (5 мушког и 3 женског пола), а у 2015. години 7 особа (5 мушког и 2 женског пола)); гурања са висине (у 2014. години на овај начин убијена је 1 особа и то мушког пола, док у 2015. години није било оваквог начина извршења убиства) и други поступци (у 2014. години другим поступцима убијено је 10 особа и то 7 мушког, 3 женског пола, док је у 2015. години убијено 8 особа и то 5 мушког и 3 женског пола).

ЗАКЉУЧАК

У ширем смислу, под убиством се подразумева свако дело које за непосредну последицу има смрт другог човека. У ужем смислу, убиством се сматра само оно одузимање туђег живота које је противно праву, те се као дефиниција појма убиства често наводи противправно лишавање, тј. противправно одузимање живота. С обзиром да се овим кривичним делом човек лишава свог основног права, а то је право на живот, готово све државе у свету, у својим правним системима, тј. кривичном законодавству, предвиђају убиство као једно од најтежих злочина.

Најтеже кривично дело из групе кривичних дела против живота и тела представља тешко убиство. Тешко убиство представља квалификовани облик основног дела убиства. Оно постоји када је умишљајно убиство извршено на такав начин, под таквим околностима или према таквом лицу који му дају већи степен тежине и опасности. Извршилац овог кривичног дела може бити свако лице, а у погледу кривице, потребан је умишљај. За кривично дело тешко убиство прописана је казна затвора најмање десет година, тј. казна затвора од тридесет до четрдесет година.

У оквиру криминалистичке делатности и делатности кривичног правосуђа, откривање, истраживање и доказивање овог кривичног дела представља најзначајнији и најтежи посао. Од органа кривичног поступка захтева се стручно, ефикасно и благовремено поступање, а како би се убиство што пре решило, тј. открио учинилац и адекватно законски процесуирао.

У кривичном поступку који се води за кривично дело тешког убиства, један од најзначајних корака је вршење увиђаја. Увиђајем се долази до одговора на бројна питања која су у вези са кривичним делом и помаже се његовом доказивању, као и откривању учиниоца. Рад на расветљавању овог кривичног дела обично започиње проналаском леша или његових делова. Након тога, предузимају се бројне радње и активности, а у складу са криминалистичким и кривичнопроцесним правилима. У оквиру тих задатака и радњи, врши се и увиђај у коме, најпре, долази до прикупљања трагова и предмета који су у вези са кривичним делом. Ови предмети и трагови, али и друге чињенице и околности које се

открију увиђајем, имају огроман криминалистички значај за успешно решавање конкретног случаја тешког убиства.

У складу са подацима Републичког јавног тужилаштва, као и Републичког завода за статистику, на територији Републике Србије, у периоду од 2014. до 2016. године (закључно са њом), извршено је укупно 339 убиства, од чега највише у 2016. години (123). Најчешћи извршиоци овог кривичног дела су мушкарци (65.78%), док се од укупног броја убиства у 34.22% жене јављају као извршиоци овог кривичног дела. За период од 2015-2016. године, од укупно 262 поднесене кривичне пријаве против извршиоца кривичног дела тешког убиства, донето је 213 (81.30%) првостепених судских одлука.

Убиства се, на жалост, не могу у потпуности елиминисати, али се њихов број може смањити превентивним, активним и систематским укључивањем свих друштвених субјеката. Али, ако је ово дело већ извршено, успех откривања учиниоца и његовог адекватног кажњавања, зависи од добро организованог, систематског, ефикасног и стручног поступања свих органа поступка. Адекватно криминалистичко поступање, а нарочито вршење увиђаја, од кључне је важности за решавање и расветљење ових најтежих кривичних дела.

ЛИТЕРАТУРА

Атанацковић, Д. (1985). *Кривично право-посебни део*. Београд: Службени лист.

Бановић, Б. (2015). Међусобни односи и компетентност органа предистражног поступка. У: *Правна држава и стручност процесних субјеката као инструмент супротстављања криминалитету*. Зборник радова (стр. 80-100). Крагујевац: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу .

Бејатовић, С. (2014). *Кривично процесно право* . Београд: Службени гласник.

Бећировић, Е. (2014). Кривично дело убиство у законодавству Републике Србије. *Правне теме, Часопис демартмана за правне науке Универзитета у Новом Пазару*. Год. 2, бр. 4., 200-215.

Божиловић-Петровић, Г. (2011). *Тешко убиство* . Београд: Факултет за дипломатију и безбедност.

Бошковић, М. & Бановић, Б. (1995). *Криминалистичка методика*. Београд: Виша школа унутрашњих послова.

Водинелић, В. (1978). *Криминалистика*. Београд: Савремена администрација.

Водинелић, В. (1972). *Криминалистичка обрада убиства и тешких телесних повреда*. Београд: Савезни секретаријат за унутрашње послове.

Вучковић, Ј. (2013). *Систем заштите и чувања предмета и трагова кривичних дела пронађених на месту догађаја*. Специјалистички рад. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.

Димовски, Д. (2012). *Криминолошко одређење убиства*. Докторска дисертација. Ниш: Универзитет у Нишу, Правни факултет.

Ђурђић, В. & Јовашевић, Д. . (2006). *Кривично право-посебни део* . Београд: Филип Вишњић.

Жарковић, М. (2005). *Кривичнопроцесни и криминалистички аспекти увиђаја на месту догађаја*. Београд.

Жарковић, М., Бановић, Б. & Ступар, Љ. (2005). *Криминалистика*. Земун: Криминалистичко-полицијска академија.

Живановић, Т. (1938). *Основи кривичног права Краљевине Југославије-посебни део*. Београд.

Ивановић, А. & Бјеловук, И. (2010). Поузданост криминалистичко-техничких метода за детектовање трагова барутних честица на шакама осумњичених. *Безбедност-теоријско-стручни часопис Министарства унутрашњих послова Републике Србије* , год. *LII*, бр. 2, 7-23.

Јаковљевић, С. (1975). *Кривично дело убиства на свиреп начин*. Београд: Југословенска ревија за криминологију и кривично право.

Јекић, З. & Шкулић, М. (2005). *Кривично процесно право*. Источно Сарајево: Правни факултет.

Јовановић, Љ., Ђурђић, В. & Јовашевић, Д. (2004). *Кривично право-посебни део* . Београд: Службени гласник .

Јовашевић, Д. (2015). Убиство у француском кривичном праву. У: *Зборник радова Правног факултета у Нишу бр. 71, год. LIV* (стр. 97-109). Ниш: Универзитет у Нишу, Правни факултет.

Јовић, В. (2014). Делатности органа предистражног поступка и њихов утицај на казнену политику. У: *Казнена политика као инструмент државне политике на криминалитет*. Зборник радова (стр. 197-218). Бања Лука: Министарство правде Републике Српске, Универзитет у Бањој Луци, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу Београд, ЈУ Службени гласник Републике Српске.

Кесић, Т. & Чворовић, Д. (2014). Законодавна казнена политика и концепт истраге . У: *Казнена политика као инструмент државне политике на криминалитет*. Зборник радова (стр. 177-188). Бања Лука: Министарство правде Републике Српске Бања Лука, Универзитет у Бањој Луци, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу Београд, ЈУ Службени гласник Републике Српске.

Коларић, Д. (2014). Убиство при безобзирном насилничком понашању. У: *Насиље у Србији- узроци, облици, последице и друштвене реакције*. Зборник радова. Том 1 (стр. 106-115). Београд: Криминалистичко-полицијска академија, Фондација "Ханс Зајдел".

Корајлић, Н., et. al. (2007). Криминалистичке процедуре на лицу мјеста кривичног догађаја ради обезбјеђења материјалних трагова за форензичку анализу. *Криминалистичке теме, бр. 1-2* .

Кривокапић, В. (2005). *Криминалистика тактика* . Београд: Полицијска академија.

Кривокапић, В., Жарковић, М. & Симоновић, Б. (2005). *Криминалистика тактика*. Београд: Виша школа унутрашњих послова.

Крстић, О. (2002). *Практикум за криминалистику-тактику*. Београд: Полицијска академија.

Лазаревић, Љ. (2006). *Коментар кривичног Законика Републике Србије*. Београд: Савремена администрација.

Лазаревић, Љ. (1995). *Кривично право-посебни део*. Београд: Савремена администрација.

Лепир, М. (2010). Значај увиђаја као криминалистичке радње у кривичнопроцесном праву. У: *Годишњак Правног факултета Универзитета у Бањој Луци* (стр. 397-408). Бања Лука: Универзитет у Бања Луци, Правни факултет.

Максимовић, Р, & Тодорић, У. (2005). *Криминалистичка техника*. Београд: Полицијска академија.

Максимовић, Р. (2000). *Криминалистика- техника*. Београд: Полицијска академија.

Маринковић, Д. & Лајић, О. (2012). *Криминалистичка методика*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.

Маринковић, Д. (2011). Идентификација леша у криминалистичким истрагама убиства. *Безбедност. Теоријско стручни часопис Министарства унутрашњих послова Републике Србије*, год. LIII, 2/2011, 182-196.

Митрић, В. (2016). *Кривично дело разбојништво*. Докторска дисертација. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе. Универзитет Привредна академија у Новом Саду.

Miller, T. M. (2014). Crime Scene Investigation. In: *Forensics Science: An Introduction to Scientific and Investigativr Technique*. (pp. 115-135). CRC Press.

НКТЦ (Национални криминалистичко-технички центар). (2015). *Програм обуке за криминалистичког техничара, Приручник за полазнике*. Београд: Управа криминалистичке полиције, Национални криминалистичко-технички центар.

NFSTC. (2013). *Crime Scene Investigation- A Guide for Law Enforcement*. Largo: National Forensic Science Technology Center.

Радисављевић, М. & Ђетковић, П. (2014). Посебне доказне радње у тужилачкој истрази . У: *Тужилачка истрага- регионална кривичнопроцесна законодавства и искуства у примени* (стр. 163-196). Београд: Мисија ОЕВС-а у Србији .

Радосављевић-Милинковић, А. (2015). Реконструкција кривичног догађаја у кривичнопроцесном праву Републике Србије. *Правне теме- часопис департамана за правне науке Универзитета у Новом Пазару*. Год. 3, Бр. 6 , 239-259.

РЗС (Републички завод за статистику). (2015). *Демографска статистика у Републици Србији, 2014*. Београд: Републички завод за статистику, Република Србија.

РЗС (Републички завод за статистику). (2016). *Демографска статистика у Републици Србији, 2015*. Београд: Републички завод за статистику, Република Србија.

РЗС (Републички завод за статистику). (2017). *Статистички годишњак Републике Србије*. Београд: Републички завод за статистику, Република Србија.

РЈТ (Републичко јавно тужилаштво). (2016). *Рад јавних тужилаштава на сузбијању криминалитета и заштити уставности и законитости у 2015. години*. Београд: Републичко јавно тужилаштво Републике Србије.

РЈТ (Републичко јавно тужилаштво). (2017). *Рад јавних тужилаштава на сузбијању криминалитета и заштити уставности и законитости у 2016. години*. Београд: Републичко јавно тужилаштво Републике Србије.

Рарп, В. (1989). *Homicide Investigation- a Practical Handbook*. Port Townsend, Washington: Loompanics Unlimited .

Симовић, М. (2009). *Кривично процесно право- увод у општи део*. Бихаћ: Правни факултет Универзитета у Бихаћу.

Стевановић, Ч. & Ђурчић, В. (2006). *Кривичнопроцесно право-општи део* . Ниш: Центар за публикације Правног факултета.

Стојановић, З. & Делић, Н. (2014). *Кривично право-посебни део* . Београд: Правни факултет.

Стојановић, З. & Перић, О. . (2007). *Кривично право-посебни део* . Београд: Правни факултет Универзитета у Београду .

Стојановић, З. (2006). *Коментар кривичног законика*. Београд: Службени гласник.

Таховић, Ј. (1961). *Кривично право-посебни део*. Београд: Савремена администрација.

Томић, З. (1985). Нека спорна питања код кривичног дела убиства при безобзирном насилничком понашању. У: *Годишњак Правног факултета у Сарајеву, бр. XXXIII*. Сарајево: Правни факултет.

Фејеш, И. & Лајић, О. (2014). *Криминалистичка методика*. Нови Сад: Правни факултет.

Howell, J. (1999). *Homicide Investigation- Standard Operating Procedures*. Police forum.

Цоковић, С. & Мркшић, М. (2013). Обично убиство. *Гласник адвокатске коморе Војводине, Часопис за правну теорију и праксу, год. LXXXV, књига 73, бр. 9*, 419-438.

Шипрага, Ј. (1987). *Убиство из крвне или безобзирне освете или других ниских побуда*. Београд: Безбедност, бр. 5/1987.

Правни прописи:

Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица („Службени гласник РС“, бр. 85/2005).

Законик о кривичном поступку („Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014).

Кривични законик Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 85/2005-испр., 107/2005- испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016).

Устав Републике Србије (чл. 24 Устава РС („Службени гласник РС“, бр. 98/2006).